

= št. 10 - 11;

GORISKA KNJAZIČA

Per 586/2000

10023715,10

CODISS

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

LETNIK III, ŠTEVILKA 10, PREDMEJA, SEPTEMBER 2000

GORA

Deset! Številka 10! Okrogla vsekakor. Pomembna? Morda. Nekje med zaletom in zrelostjo. Ali med nujo in potrebo? Kakorkoli, časopisu GORI smo v glavo zapisali številko deset. Pred dobrima dvema letoma je ugledala luč sveta prva številka, ki naj bi po mnenju in sklepu članov društva Gora predstavljala nekakšno zbirališče, morda *nečke*, kamor se bodo stekali, pa nato medili in tudi osipali prispevki strokovnjakov različnih panog. Namen je bil jasen – v posebnem zborniku predstaviti zgodovino Gore ob častitljivem jubileju. Skoraj 400 strani s po 4000 znakov in 200 fotografijami – kar čedna vsota. Pa so *tenečke* upravičile zaupanje? Preveč samovšečni bi bili, če bi pritrdili. Saj veste, tudi časopis delajo ljudje. Nekateri plasti gorskega življenja in delovanja so bolj obdelane, druge manj, zagotovo so tudi sive lise. Rastlinstvo, predvsem omamne, tudi fotografskemu objektivu vséčne cvetice, so bistveno bolj obdelane kot, recimo, živalski svet. Saj ne, da bi vabili *unanje*, ki bi lovili metulje in jih na buciki pripeli cvetu pred domačo hišo nekje daleč od Gore, ne! Risa, volka, medveda, gamsa, pa tudi jereba, petelina in sovo, je težje fotografirati kot najbolj znano rastlinsko posebnost naših krajev – hladnikijo. Toda izkušenj z omenjenimi živalmi nima prav vsak. In najbrž tudi drugod še nismo postrgali do konca. Gorjani in prijatelji Gore še vedno odkrivajo nove zapise o Gori, je pa tudi res, da se večinoma nanašajo na že znane podatke, iz katerih črpajo in jih podoživljajo na svojstvene načine.

Praznovanje šagre na Gori, 2. septembra 1928. leta (foto iz arhiva družine Piccinini)

Čez leto dni, za Angelsko 2001, ko bo osrednja proslava ob 400-letnici poselitve Gore, bo namesto 13. številke časopisa Gora izšel obsežen zbornik. Zagotovo bo zajemal iz dotedanjih izvodov, marsikaj natisnjenega pa še ne bo imelo 'zgodovinske' patine in s tem pravice do objave v zborniku. Časnik naj bo namreč vseskozi živ, naj ob zgodovini prinaša tudi utrinke iz življenja ljudi danes in zdaj, naj bo pač tudi svojevrstna kronika Gore in njenih prebivalcev. Tedaj se bo treba odločiti, ali naj še sledimo njihovim zgodbam. Med več kot 1000 Likarji po Sloveniji se vedno najde še kdo, ki prispeva svojo zgodbo k nanizanki. Ali pa fotografije, tiste črno bele, z belim, nazobčanim robom! Le kako zanimive zgodbe se skrivajo z(a) njimi! Tokrat smo fotografijam pripeli kar nekaj zanimivih usod! Kdo bi si mislil, da nas fotografija strica Lojzeta popelje do skoraj neverjetne zgodbe o svetovnem uspehu Gorjanske družine.

Vsem Gorjankam in Gorjanom, prijateljem Gore in znancem, želimo prijetno praznovanje angelske nedelje.

PISMA IZ I. SVETOVNE VOJNE

albert polanc – berte flegarski

Ena prvih nesmučarskih dejavnosti društva Gora je bila postavitve razstave o Gori in Gorjanih med I. svetovno vojno. Razstava se je iz dvorane KS na Predmeji preselila tudi v prostore Goriškega muzeja na Sveti Gori. Ob tej priložnosti je tudi izšla videokaseta. Na razstavi in pri pripravi kasete je pomembno vlogo zavzemala zapuščina avstroogrškega vojaka Alberta Polanca z Otlice, ki je sam doživel kalvarijo Galicije in soške fronte. Iz starega vojaškega kovčka, pozabljenega na podstrešju domače hiše, so spet zagledali svetlobo dneva zapisi s 'tintnim svinčnikom'. Objavili smo že obe beležnici, ki zajemata čas od 26. avgusta 1915 do 6. januarja 1916 in od 2. junija 1917 do 27. januarja 1918 in ki v preprostem domačem jeziku na svojstven način opisujejo doživljanja in občutke navadnega vojaka v vrtincu vojne. Podatke o njegovih poteh in doživetjih med I. svetovno vojno je moč razbrati tudi iz šestih pisem domačim, ki jih objavljamo za konec. Ob tem gre zahvala Marjanu Polancu iz Šempetra, vnuku Berteta Flegarskega, ki je z vztrajnostjo in natančnostjo prepisal in obdelal besedilo in s tem omogočil objavo v časopisu Gora.

Cilovc 7/5 915

Draga Mica!

Ne morem ti popisati kako sem se s težkim srcem ločil od vas. O kako rad bi bil šel z vami in tako mi je dolg čas da bi narraj šel od tukaj. Tudi danes sem šel v tisto gostilno, kjer ste spali, pa vas ni bilo tam. Pač večjega veselja si ne morem mislit, kakor če bi prišel domov, da bi bil pri svoji družini. Toraj prosimo vsi Boga, da bi se še vsi zdravi sešli kar upam da nas bo tudi uslišal.

Toraj Najsrčnejši pozdrav tebi nepozabna mica in mojim tamalim in Očetu in vsem tadrugim
Albert Polanc

(prosim odpiši vedle kako ste hodili domov)

Cilovc 10/5 915

Draga nepozabna!

.....pismo sem v dobil katero me je
.....veselilo da ti ne morem popisat
.....sicer zato ker smi pisala da se ne boš poročila,
če jaz padem. Pa morde bo Bog dal, da ne bom.

Pa še bol me veseli, ker smi pisala, da si molila zame z otrocmi. Tako je prav moja ljuba žena, le moli še naprej.

Ti in otroci z rožnim vencam, jaz pa s puško in rožnim vencem in zagotovo smemo upati, da nas bo Bog še zdrave pripeljal skupaj.

*Albert Polanc - Berte Flegarski kot avstroogrski vojak
(foto iz arhiva Marjana Polanca)*

Toraj te še enkrat prosim, da če je le mogoče, ne se poročit. Pa saj zdaj sem trdno prepričan, da se ne boš ker smi tako lepo pisalaaj ostani zdrava ljuba mojajast ostanem tvoj zvest ljubeči mož.

Albert Polanc

Pozdrav vsem skupaj

piši večkrat

Firštenfeld 25/8 (1915)

Draga mi !

Naznanim Ti, da gremo jutri spet še enkrat v Galicijo. Mislil sem zmiraj, da mi ne bo treba iti, no pa je že Božja volja taka, da morem iti še enkrat. Bog daj in Mati Božja da bi še srečno prišel nazaj, zato te prosim – molite, da bi me Bog še za naprej ohranil zdravega.

In te prosim ne zabi name kakor sem ti rekel, ko sem bil doma in te prosim - skerbi za moje nepozabne Otroke in za Očeta.

Pisal ti bom kadar bom mogel, pa prosim odpiši tudi ti meni večkrat.

Entres ti ne morem zdaj pisat ker ne vem kako, pisal ti pa bom prej ko bo mogoče, potem mi pa precej odpiši.

Druziga ti nimam nič kaj taciga pisat in nimam časa, ker se pripravljamo za odhod.

Sprejmite še eden najlepši pozdrav od vašiga
Albert Polanc

Danes smo se dali slikat zato, ti bo poslal fotograf eno sliko, ko jih bo naredil

Dragi Oče

Lepo vas prosim skerbite tudi Vi za moje Otroke in za mojo ženo. Imejte se radi kakor dozdaj in Molite zame, da bi še zdravi prišli skupaj, če ne na tem svetu pa tam, kjer nas ne bo mogel nihče razločit, namreč v svetih nebesih.

Srčen pozdrav

Zbogom

Albert Polanc

Dechantskirchen 15/I 916
(K.u.K Rekonvaleszenten Abt. 7
Schlos Talberg)

Draga mi!

Naznanim ti da sem dobil tvoje pismo, ki si ga pisala na 4/I še v špital v Sopron, potem mi ga je pa en prijatelj tukaj sem poslal. Ti mi pišeš ne dobite nič živeža. Ja kaj pa bo, saj boste mogli pomret in jast vam ne morem nič pomagat. Ja to je hudo zame, koliko lažje bi jast tukaj prestal, ko bi vam šlo dobro doma ali tako me strašno skerbi. Bog se nas usmili

in nam daj boljše čase.

Meni gre dobro tukaj zdrav sem drugači, samo na oko ne vidim še prav, no pa bo že šlo.

Najlepši pozdrav vsem skupaj z Bogom
Albert Polanc.

Dechantskirchen 30/I 916

Dragi mi!

Bodi ti naznanjeno da sem dobil tvojo karto, ki smi jo pisala dne 26/I.

Ti mi pišeš, da naj ti več pišem! Saj ti pišem vsak drugi dan in tudi tvoja pisma dobivam zdaj redno, kar me jako veseli.

Včeraj sem dobil tudi 2 pismi od Berte Polanske.

Naznanim ti tudi, da najbrš ne bom več dolgo tukaj. Od gospoda župnika nisem dobil še nobenega pisma z Bogom.

Polanc Albert

Dechantskirchen 13/II 916

Draga mi!

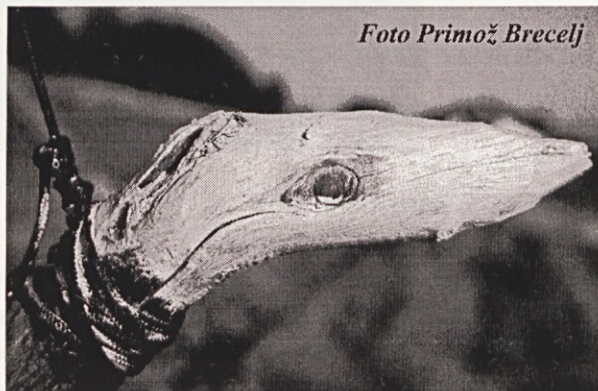
.....aznanjeno da sem dobilksmi pisala dne 7/II Ti mi pišešm denar da mi pošleš. Ja draga moja, doma se rabi dosti v teh časih, no pa če ni dosti, se z malim odpravi, pa bo že šlo, ker imam še nekaj kronc. Ko bo sila, bom že pisal, da mi boš poslala, ako ti bo mogoče.

Druziga ni nič novega

z Bogom

Odpiši če ste dobili kaj živeža

Najlepši pozdrav vsem skupaj od vašega Alberta.

IVANKA ČERNIGOJ, por. BIZJAK – IVANČKA GIDLJEVA S PREDMEJE

Še se spomnimo Ivanke Černigoj, por. Bizjak – Ivančke Gidlejve s Predmeje? Srednje in starejše generacije Gorjanov, pa tudi prebivalci Ajdovščine in širše okolice, se je skoraj gotovo spominjamo – kot vedno nasmejane, optimistične, povsod aktivne učiteljice, ravnateljice OŠ na Otlici, družbeno-politične delavke, tajnice Občinske izobraževalne skupnosti v Ajdovščini ter vodje Samoupravnih interesnih skupnosti v občini Ajdovščina...

Prvega januarja 2001 bo že dvaindvajset let, kar je komaj dvainštiridesetletna umrla.

Ljudje pozabljamo. Tudi na ljudi, ki so pred nami utirali iste poti, po katerih stopamo mi danes. Začenja se novo šolsko leto, v novem tisočletju. Zato naj o Ivančki v tej 'Gori' ostane zapisano*:

- prepis prvih stavkov iz njenega prvega dnevnika šolskega dela iz leta 1958, ko je učila v Ajdovščini;
- njeno poročilo o delu KS Otlica - Kovk, ki ga je prebrala ob koncu svojega več kot 15-letnega službovanja ter vsestranskega delovanja na Otlici;
- seznam funkcij, ki jih je opravljala v času službovanja na Otlici;
- nekaj pesmi F. Černigoja, posvečenih Ivanki Bizjak, iz cikla Na tistega novega leta dan.

Prva generacija otlških šolarjev, ki jih je že poučevala Ivančka; šol. leto 1959/60...

**Ta fotografija, kot vse ostalo objavljeno gradivo, je iz družinskega albuma Ivankine hčere Ksenije Bizjak, por. Peteh.*

Okraj Gorica		Osnovna šola Ajdovščina	Šolsko leto 1958/59
DNEVNIK šolskega dela			
Oddelek: c		Černigoj Ivanka, razredna učiteljica	
Razred: II.			
I. TEDEN			
Petek, 5. september 1958			
Vsi učenci se zberejo ob 9.00 na šolskem dvorišču. Tov. ravnatelj Šinigoj bo spregovoril uvodne besede in povedal učencem, katere tov. učiteljice jih bodo učile. Nato se zberejo učenci okoli svojih tovarišic...			

(Prepis prvih stavkov iz prvega dnevnika šolskega dela razredne učiteljice Ivanke Černigoj)

POROČILO O DELU KRAJEVNE SKUPNOSTI OTLICA - KOVK

OD 01. 01. 1960 DO 23. 03. 1975 – za dobrih 15 let...

V začetku vse najlepše pozdravljam.

Poročilo o delu odbora KS Otlica - Kovk bi moral podati predsednik, tov. Mirko Krapež. Ker pa njega ni več med nami, prezgodaj nas je za vedno zapustil, dovolite, da v imenu predsednika in tajnika podam poročilo o delu Odbora krajevne skupnosti Otlica - Kovk jaz, saj sem tajniške posle opravljala več kot 10 let. Poudarjam, da podajam poročilo o delu Odbora KS ter o svojem delu, saj sem KS Otlica - Kovk zastopala v občinski skupščini dve mandatni dobi – 8 let. Poročilo pa zajema tudi dejavnosti vseh vas in obsega:

- komunalno urejanje naselja;
- kulturno življenje;
- vodenje administrativnih del.

I. Komunalno urejanje naselja:

1. Šola: Najprej bom segla 15 let nazaj, ko sem pričela poučevati na OŠ Otlica, to je bilo leta 1959.

Pogoji poučevanja so bili tedaj drugačni kot danes. 8 razredov sva poučevali 2 učiteljici. Postopoma se je stanje izboljševalo in vedno več kadra je prihajalo na šolo. S tem v zvezi so nastopile stanovanjske težave. V šolski stavbi in v Zadružnem domu je bilo premalo prostora in morali smo iskati privatna stanovanja za učitelje. Tudi šolski otroci so bili na tesnem. V najem smo vzeli dva razreda v župnišču in ju sami uredili, da smo lahko tam poučevali. Ko smo se morali od tam umakniti, smo bili prisiljeni najti drugi prostor – in smo si ga uredili na balkonu v dvorani. Tudi za tisto investicijo, čeprav majhno, je prispevala šola. V šolski stavbi smo iz večjega razreda naredili manjši razred in zbornico. Preuredili smo tudi stanovanje v šoli in prostor za ŠMK (*šolsko mlečno kuhinjo*). V vseh šolskih prostorih je bila urejena tudi razsvetljava, šola pa je od Občinskega odbora ZB Ajdovščina dobila v dar televizijski aparat.

Na oddelčni šoli Kovk je bilo največ sredstev vloženih v prekritje šolske zgradbe. V šoli je bila urejena ŠMK in napeljana voda v pritličje. V okviru možnosti smo nabavljali šolsko opremo, učila in ostali inventar.

Dosti več je o vsem tem je zapisanega v šolski kroniki, ki se hrani v arhivu šole.

Šolsko leto 1960/61; 1. in 2. razred

2. Dvorana v Zadružnem domu:

Leta 1959 je bila dvorana v Zadružnem domu v slabem stanju. Prosvetno društvo 'Planika' je ob stalni pomoči pokojne tovarišice Olge Polanc, šole in KS uspelo dvorano delno urediti. Oder je bil takrat le privzdignjen prostor. Najprej smo naredili sprednji del odra in premične kulise. Nato je bila urejena

razsvetljava. Ti dve deli je financiralo prosvetno društvo. Zaveso se je kupilo s sredstvi društva in mladinske organizacije. Ni dolgo tega, kar je bila dvorana tudi prepleskana. Pri ureditvi dvorane ima velik delež tudi šola. S šolskimi sredstvi je bil v dvorano postavljen parket, zazidana so bila vrata na južni strani in narejeno okno. Zamenjani sta bili dve okni in dvoje vrat. Na nezavarovanem hodniku na balkonu je bila narejena ograja. Ker smo že pri dvorani in Zadružnem domu, naj povem še to, da ima Zadružni dom na Otlici v upravljanju Komunalno podjetje Ajdovščina in da si je KS prizadevala, da je podjetje dom prekrilo, tudi streho nad dvorano, kar sta posebej plačala Prosvetno društvo Planika in KS. Ker je bilo v dvorano vloženega mnogo dela in sredstev tudi s strani prosvetnega društva, šole in KS, je prav, da jo v slogi vsi uporabljate in še nadalje skrbite, da se ne bi uničilo to, kar je bilo s trdom narejeno.

3. Pokopališče in mrtvašnica:

Pred petnajstimi leti je bilo pokopališče kot celota neurejeno. Na pobudo KS, ZB in župnišča se je začelo pokopališče urejati. Najprej je bilo znotraj počiščeno. Za to gre zahvala Mariji Pižent, pokojnemu Rudiju Krapežu in vsej družini Z njive. Nato je bilo ugotovljeno, da je pokopališče premajhno, predvsem po letu 1965, ko se je fari Otlica priključil še Kovk, za kar so se ljudje odločili na referendumu. KS je vložila dosti naporov v to, da je bilo pokopališče razširjeno za 19 m, narejen okrog zid in pripravljen skalnat teren, da je postal primeren za kopanje grobov*. Pred temi deli so bili vsi posmrtni ostanki v različnih grobovih pokopanih partizanov preneseni v skupno grobnico, za kar gre zahvala tudi organizaciji ZB. Na celotnem pokopališču je bil določen vrstni red grobov, kar se sedaj tudi upošteva.

Tudi mrtvašnica je bila potrebna večjih popravil. Na novo je bila prekrita, popravljene so bili notranji prostori, okna in vrata. Nabavljena je bila potrebna oprema za grobokopa. Naj omenim še to, da smo skupaj s KS Predmeja nabavili mrliški voz**.

Pri urejanju pokopališča na Otlici so dosti prispevali ljudje z denarjem in prostovoljnim delom.

**Sam se spomnim, da so zemljo na razširjeni del pokopališča navozili od nekod iz Trnovskega gozda, z Lazne menda. Nekateri krajani s to prstjo niso bili zadovoljni, češ, da je preveč ilovnata in da trupla v njej ne bodo trohnela. Slišati je bilo tudi take pripombe: »Kaj tako širijo žegen! Ali mislijo, da bomo zdaj bolj umirali ali kaj!« Danes lahko vidimo, da so pokopališče razširili še premalo... (Opomba F. Č.)*

***Prav Ivančka je bila zadnja na Gori umrla oseba, ki so jo iz rojstne hiše na Predmeji do pokopališča prepeljali s konjsko vprego... (Opomba F. Č.)*

4. Prostor za tehtanje živine:

Vsem vam je znano, da je bila na začetku tehtnica za tehtanje živine v dvorani Zadružnega doma, kar ni bilo ravno v ponos vasi. Zato je KS ob pomoči Kmetijske zadruge Vipava postavila nov prostor, ki sedaj služi svojemu namenu. Da je živinska tehtnica ostala v vasi, je za Goro pomembno, saj ljudem tako ni treba voziti tehtat živine drugam.

5. Avtobusna čakalnica Kovk:

V Žlebiču na Kovku je dolga leta čakalo na avtobus dosti ljudi kar ob cesti. KS je uvidela potrebo, da se zgradi avtobusna čakalnica. V ta namen je bil nabavljen potreben material in preskrbljeni delavci. Avtobusna čakalnica je postavljena – žal pa se zanjo zdaj premalo skrbi. Na Kovku je bilo ob pomoči KS skupnosti Otlica - Kovk elektrificiranih 8 hiš. Pri tem pa so največ prispevali ljudje sami.

6. Spomenik padlim:

Organizacija ZB bo podala svoje poročilo in bo gotovo kot najvažnejše izpostavila spomenik padlim borcem. Pri postavitvi ima svoj delež tudi KS, predvsem je bila v povezavi s podjetji, ki so prispevala za postavitve spomenika.

II. Kulturno življenje v KS:

Prosvetno društvo Planika z Otlice je vsa leta tesno sodelovalo s šolo. Člani prosvetnega društva so naštudirali več iger, pod vodstvom pokojne tov. Olge Polanc in učiteljic. Igre so bile uprizorjene doma in tudi na

gostovanjih. Temu zgledu je sledilo več generacij učencev 8. razreda osnovne šole. Več let zaporedoma so ob koncu šolskega leta uprizorili med letom naučeno igro.

Kulturno življenje v KS pa se ni odražalo samo na tem območju. S proslavami smo vsako leto proslavili vse državne praznike in pomembne jubileje. Organizirana so bila tudi razna predavanja in izleti.

Vse navedeno je veliko pripomoglo k zbliževanju ljudi, predvsem po letu 1965, ko so začeli na Otlico prihajati še učenci višjih razredov s Predmeje.

Tudi družabno življenje ni bilo zanemarjeno, saj so bili od strani mladine večkrat organizirani plesi, obiskoval pa nas je tudi potujoči kino, igralske skupine ter razni ansambli od drugod.

III. Administracija:

Sedaj pa še na kratko o administrativnih delih v Krajevni skupnosti Otlica - Kovk, ali bolj konkretno, o delu tajnika.

Krajevna skupnost postaja, predvsem po sprejetju nove ustave, občina v malem. Na odbor, po novem ga imenujemo svet, so prihajali, prihajajo in bodo prihajali razni dopisi, v zvezi z zadevami, o katerih je treba na sejah razpravljati in jih reševati. Natančno so vodeni zapisniki sej odbora KS – v posebnem zvezku od marca 1970. leta, torej za pet let. Za nazaj so zapisniki ohranjeni v arhivu, za leta po vojni pa je arhiv Pri Česniku.

V zadnjih petih letih je imel odbor KS 45 sej. Ne bom naštevala vseh obravnavanih vprašanj. Povem naj samo, da se je na teh sejah obravnavalo več kot 150 zadev. Vsaj tri četrtine vseh smo tudi rešili. Poglavitna obravnavana vprašanja so bila naslednja:

- sprejem statuta KS;
- programi del za posamezna leta in finančni plani;
- evidentiranje kandidatov za razne organe ter volitve vodstva odbora KS ter sodnikov porotnikov;
- dela v zvezi s prej omenjenimi objekti ter finančne konstrukcije le-teh;
- urnik trgovine, prevzem gostilne;
- avtobusni vozni red;
- o splošnem ljudskem odporu;
- otroški dodatek za kmečke otroke;
- socialni problemi in določanje skrbništva mladoletnim otrokom (pozitivno mnenje smo dali za 20 socialno ogroženih občanov, od katerih jih 16 prejema DDP);
- obravnava predlogov za petomajska priznanja;
- še druge, manj pomembne zadeve...

V tem času so bili štirje zbori občanov, na katerih so prisostvovali tudi predstavniki občine.

Dopisi so spravljani v registratorju od 1.01. 1968. leta dalje, spravljenih je 200 dopisov, odločb, statut občine in drugo.

Od 1. maja 1973, od kar so na občini uvedli enotno evidenco po KS, se vodi tudi delovodnik dopisov.

Lahko povem, da je bila – in je še – administracija v KS natančna. Prej sem jo vodila sama, sedaj pa jo vestno vodi nova tajnica KS Justina Krapež.

S tem bi s poročilom zaključila. Za pomoč in sodelovanje se najlepše zahvaljujem vsem, ki so mi pri delu pomagali; posebno pokojnemu predsedniku Odbora KS tov. Mirku Krapežu in pokojni članici Odbora tov. Olgi Polanc; seveda tudi celotnemu Odboru KS – Avgustu Vidmarju, obema Francema Polanc (Flegarskemu in Famečkavemu), Ludviku Paglavcu, Albertu Likarju, Mirku Vidicu; potem tovarišem s Kovka – Filipu Vidmarju, Lojzetu in Francu Krapež ter vsem vaščanom.

Novemu šolskemu vodstvu, kolektivu šole, novim vodstvom KS in SZDL pa želim čimveč uspehov v nadaljnjem delu.

*Poročilo pripravila:
Ivanka Bizjak*

Pripis:

Najvidnejše funkcije Ivanke Bizjak (do leta 1973, ko neha poučevati na Otlici):

- predsednica prosvetnega društva 'Planika' Otlica (6 let);
- tajnica odbora KS Otlica - Kovk (10 let);
- odbornica SO Ajdovščina (8 let);
- sekretar OO ZK Otlica-Kovk (4 leta);
- članica občinskega komiteja ZKS Ajdovščina (6 let);
- članica IO in Skupščine TIS (temeljne izobr. skupnosti) Ajdovščina (5 let);
- članica in predsednica komisije za štipendije pri TIS Ajdovščina;
- podpredsednica Sveta za prosveto in kulturo pri SO Ajdovščina (5 let);
- članica odbora solidarnostnega stanovanjskega sklada občine Ajdovščina...

Za svojo delavnost in vsestransko aktivnost je prejela tudi več družbenih nagrad in priznanj, od katerih sta morda najvidnejši:

- Medalja za delo, leta 1969;
- Petomajsko priznanje občine Ajdovščina, leta 1975.

Na eni od slovesnih petomajskih proslav ob ajdovskem občinskem prazniku, leta 1975...

na tistega novega leta dan

I.

na tistega novega leta dan je umrla ivančka. izmed devetih živih otrok je bila najbolj živa. z mirom nasmejana. vsi ostali smo življenjski sok sesali iz nje. kot ga bomo. ko nas vrne svet. sesali iz tebe. gora. zasuli smo jo v megli. zemlja nas je vlekla vase. z grudami prsti na nogah. z drobci zemlje v laseh. smo se volhko vračali v meglo. slepci. ki so zagrebli svoje oči.

VIII.

gora. o gora. še vzdihneš ne. ko tvoj otrok umre.
vse je tako. kot je prej bilo.

morda zato. ker v srcu iz kamna veš.
da ti ga grabljivec svet za vedno vrača.

s toplo kretnjo svojih kamnastih rok
poiščeš med svojimi grobljami
prostorček z malo več prsti.
z njo ga mehko pogrneš.

XI.

življenje te je izsesalo.
sokov le malo je ostalo
za pot na oni svet.

vendar je prst dobrotna.
mehko te sprejme vase.
ko te izpije svet.

XIV.

kakor čebela.
ki na grobu v cvetovih mrtvih rož
bere cvetni prah.
prihajam k tebi. ivančka.

tvoj grob je velik cvet.
ožgan od rane jesenske slane.
v zorenju užet. še nerazprt.

tvoj brat je zablodela čebela.
ki je sestram v panju
narobe zaplesala *pokaži ples*
in se sama vrnila k tebi. ivančka.

XVIII.

ivanjščice šteješ v travi. ivančka.
v rosni lunini noči.

za kresnicami tekaš. ivančka.
v volnati lunini noči.

bele kamenčke nabiraš po poti. ivančka.
v okrogli lunini noči.

v svojem prosojnem krilu
mi neseš to lunino bogastvo.

razgrni ga ob mojem volhkem zglavju.
v tišini bova devetkala*...

(Iz cikla pesmi Franca Černigoja:
Na tistega novega leta dan)

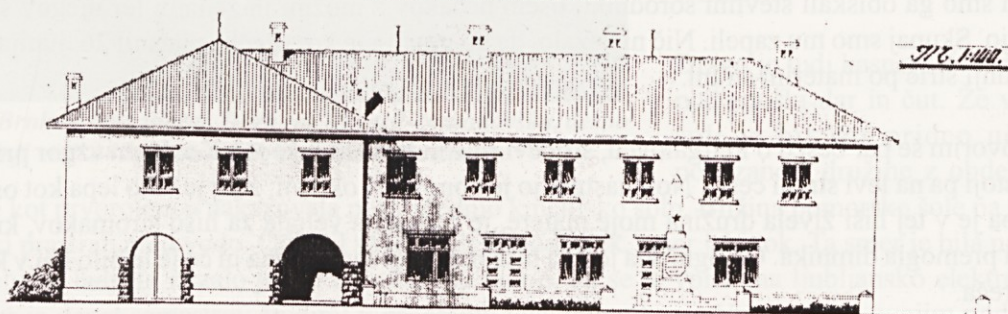
*devetkati - kamenčkati se; igra s petimi kamenčki

Ivančka je v svojem pročilu veliko govorila o urejanju zadružnega doma na Otlici. Pa naj dodamo še nekaj podatkov o začetkih te značilne stavbe. Načrt zadnjo je izdelal Franc Reščič.

Meseca maja 1948 so začeli pripravljati gradbeni material (nakopali so pesek, posekali les, pripravili kamenje, skopali jamo za apnenico), sledil je krajši zastoj. Septembra je delo spet oživel, dnevno je delalo okrog 20 ljudi, formiranih v brigade. V začetku decembra 1948 so že zidali nadstropje. Ko so novembra 1951 v vas dobili električno napeljavo, so imeli slovesnost v sicer še nedokončani, a lepo okrašeni dvorani zadružnega doma.

Zadružni dom Otlica

Spremljivi pogled

ALOJZ KRAPEŽ - BRNK (1907 - 2000)

rozika fišer

V 93. letu starosti se je zaključila življenjska pot mojega strica Alojza Krapeža - Brnka z Gore, Gozd 21. Rodil se je 24. oktobra 1907 v Petrgalovcu na Otlici, očetu Andreju Krapežu in materi Mariji Krapež, rojeni Vidmar s Sinjega vrha.

Alojz Krapež je bil v svoji družini peti otrok. Za njim je leta 1909 prišla na svet še Angela. Na žalost je šestim malim otročičkom kmalu po rojstvu Angele umrla mati. Angela, ki so jo kot dojenčka nesli k teti Pod hruško na Otlici, se svoje mame ne spominja. Alojz se je spominjal le, da je nepremično ležala, on pa jo je klical, a se ni oglasila. Potem so jo nesli iz hiše v Petrgalovcu in nikdar več se ni vrnila, četudi je še tako jokala in jo klical. Kaj pomeni mama, so ti otroci okusili že zelo zgodaj, saj so bili brez nje veliki siromaki. Potem je prišla še prva svetovna vojna, ki je še poslabšala stanje pri Krapeževih. Leta 1927 je oče Andrej Krapež za posledicami kapi umrl v kamnolomu v Podkraju. Otroci so se od vsega hudega utrdili kot trd gorski kamen.

*Ivan Lemut, Francka in Lojze Krapež - Brnkovi
(foto iz arhiva Rozike Fišer)*

hiši Brnkovi na Gozdu 21 je umrl gospodar - mož in oče šestim otrokom. Naš stric pa se je poročil z vdovo - gospodinjo in materjo šestih otrok. Stric ni tarnal; znal je poprijeti za vsako delo in z ženo sta vseh šest otrok spravila h kruhu. Gospodinja Brnkova je z Alojzem povila še dva otroke, Marjana in Pavla. Kljub revščini je bil stric Lojze vesel človek, ki je imel rad ljudi, cvetje in petje.

Družina je srečno prestala grozote druge svetovne vojne. Gospodinja Brnkova je dočakala visoko starost, saj je živela več kot devetdeset let, stric pa je omahnil na pragu triindevetdesetega rojstnega dne. Za njegov 92. rojstni dan smo ga obiskali številni sorodniki: osem nečakov z možmi in ženami ter njegov sin z ženo in pravnukinjo. Skupaj smo mu zapeli. Nič ni kazalo, da bo umrl, a je kot svečka ugasnil 26. junija 2000. To je bil moj zadnji stric po materini strani.

Naj spregovorim še par besed o Petrgalovcu, stričevi rojstni hiši. Ta hiša je s Kovka navzgor prva domačija na Otlici, stoji pa na levi strani ceste. Novi lastnik jo je obnovil in okrasil; zdaj je tako lepa kot ostale hiše na Gori. Ko pa je v tej hiši živela družina moje matere, je domačija veljala za hišo siromakov, krita je bila s slamo in ni premogla dimnika. Od ognjišča je bila hiša nenehno zadimljena in če je le bilo kaj v kotlu, je bila to velika sreča.

Kmalu se je začela druga svetovna vojna, ki smo jo Primorci okusili že kmalu po koncu prve. Leta 1920 so v Trstu požgali slovenski kulturni dom in začeli z načrti o uničenju slovenskega naroda. Vseh šest otrok je moralo že zelo zgodaj s trebuhom za velikokrat zelo grenkim kruhom, tako kruto usodo pa je na žalost doživelo zelo veliko naših ljudi.

A glej, človek, ki je utrjen v hudem, se zopet odloči za hudo, za današnje pojme skoraj nemogoče. Tudi njegova, danes edina še živeča sestra, je dejala, da so v tistih časih mladi fantje brez zaslužka živeli v bedi, kakršne si dandanes ni mogoče zamisliti. Naš stric pa je bil pogumen in neustrašen, saj se je ponovno podal na negotovo pot boja: v

DRAGO LEMUT - OD GOZDA DO MORJA IN NA VRH...

Eden od šestih, in kasneje celo osmih Brnkovih, je bil tudi Ivan, ki ga je življenska pot kar nekaj časa zibala po svetu. Tradicionalna gorjanska prizadevanja za državne službe so Ivana Lemuta postavila v miličniško uniformo. Ivan se v njej ni najboljše počutil in jo je med službovanjem v Anhovem slekel. Toda tudi tamkajšnja cementarna ga ni prepričala in se je leta 1953 vrnil domov, k materi in očimu.

Pet glav govedi, nekaj ovac in svinja so bili pri hiši. Prebijali so se iz rok v usta s tistim, kar so pridelali sami. Že tako skromno življenje je nenadoma postalo še trše. Brnkovi so si za vse življenje zapomnili 20. avgust 1955. Zmračilo se je že in pripravljalo se je k nevihti. Za hišo je stala lipa, ena največjih na Primorskem. Naenkrat je močno počilo in Ivan je stekel pogledat, kaj se je zgodilo. Strela je udarila prav v lipo. Njene korenine so segale tudi pod hlev in strašna sila je pomorila živino. Tri krave, ki so ležale na podu, so bile pri priči mrtve, dve, ki sta stali, pa so rešili roževinasti parklji, ki smrtonosnega udara niso pustili v telo. Toda to še ni bilo najhujše – strela je nekje pustila tlečo iskro, ki je čez pol ure vzplamtela v uničujoči ogenj. Kup suhega sena na podstrešju je poslopje spremenil v divjo baklo. Bilo je še ravno toliko časa, da so odnesli nekaj kosov pohištva ter iz hleva prignali preživeli kravi in svinjo, ki pa je takoj stekla nazaj v ogenj. V hlev, k mladičem. Naslednje jutro so jo zогlenelo skupaj s kravami prinesli s pogorišča.

Hišo so za silo spravili skupaj. Toda Ivan je z ženo Doro (roj. Škvarč, Antonovško s Kovka) in tremi otroci zapustil Gozd. Tudi najstarejšem sinu Dragu, tedaj štiriletniku, je tragedija ostala v večnem spominu: »To, da se je zunaj svetlikalo in da naju je z leto in pol mlajšo sestro Ireno soseda Margica hkrati nesla iz goreče hiše, imam še danes pred očmi. Pa naslednji dan, ko sem gledal, kako so iz hleva nosili ožgane, neprepoznane gmote.»

Aprila naslednje leto so Lemutovi odšli. Z obale so se Italijani izseljevali in veliko hiš je ostalo praznih. Oblasti so Lemutovim dodelile hišo v Parecagu pri Sečovljah. Ivan se je spet vrgel v kmetijstvo, obalna zemlja je omogočala tudi vinogradništvo in sadjarstvo. Posadil je 150 breskev. Družina je sadeže prodajala

Ivan Lemut - Brnkov, levo zgoraj, Dora roj. Škvarč - Antonovška, desno zgoraj, v spodnji vrsti od leve otroci Drago, Irena in Zoran.

najprej na tržnici, pa ob cesti, po kampih, celo v Poreč in na Reko, pa v Kranj in Ljubljano so jih vozili. Sin Drago, tedaj že študent, se je še posebej izkazal kot prodajalec. Mimoidočim je na ljubljanski tržnici ponujal na krlje razrezane breskve. Resda je razdal nekaj kilogramov breskev, toda zato prodal veliko več kot drugi, pa še dražje po vrhu. Lemutovim so breskve navrgle dovolj denarja, da je Ivan zgradil novo hišo v Luciji.

Drago je tudi kasneje dokazoval svoj podjetniški dar in čut. Že v osnovni šoli je bil kar priden učenec in povezanost družine z obdelovanjem

zemlje mu je kot prvorojencu nakazovala pot v srednjo kmetijsko šolo. Bližina pomorske šole pa je otopila tudi gorjanski prastrah pred vodo. Odločil se je za elektrooddelek, smer jaki tok. Ta smer je bila namenjena predvsem delu na ladji in kazalo je, da bo odšel na morje. Pa se je vpisal na ljubljansko elektrotehniško fakulteto, kjer je devet semestrov študiral v programu telekomunikacij. Vmes si je s svojim podjetniškim

darom tudi kaj privoščil, popotovanja denimo. Z zaslužkom od počitniške prakse v Nemčiji si je kupil avtomobil. Fičko pred blokom študentskega naselja tedaj ni bil kar tako! Še posebno, če je bil last študenta in ne očeta! Po tretjem letniku je končno doživel tudi pomorski krst – zaplul je s tovorno ladjo Ljutomer piranske Splošne plovbe. Želel si je pač ogledati še kak del sveta več. Iz Kopra so pluli v Zaire in nazaj, dobre štiri mesece. Kot električar na ladji ni bil preveč zadovoljen, zato se je preusmeril v telekomunikacije – odločitev, ki je zaznamovala kasnejše življenje.

Drago je bil štipendist Iskre in bi se seveda moral podjetju oddolžiti. Toda Lemutovi so se na obali dobro 'prijeli' in ni se jim šlo na Kranjsko. Da bi se izognil selitvi, je postavil 'nemogoče' pogoje – trisobno stanovanje. Ugodili so tudi tej zahtevi in z ženo Jadranko ter sinom Anžejem so se preselili v Kranj. Za nekaj let, so rekli. Pa so še danes na Gorenjskem, celo v istem trisobnem stanovanju. V Iskri je delal v oddelku za razvoj elektronskih delov telefonskih aparatov in pogosto predlagal tehnične izboljšave in dvanajst inovacij. Poenotil je, recimo, tiskano vezje različnih sistemov, tako da je dobil eno samo vezje. Kar nekaj predlogov je ostalo brez odmeva, zato je razočaran zamenjal področje. Ostal je sicer v Iskri, prav pa so mu prišle izkušnje s prodajo breskev. Izvažal je telefone.

Toda inovacijska žilica mu tudi ni dala miru, zato se je ukvarjal z marsičem. Prijavil je popoldansko obrt in balkon v kranjskem stanovanju je postajal pravi industrijski obrat. Začel je izdelovati električne navijalnike za lase, najprej parne, potem še na toplem zraku. Poimenoval jih je po hčeri Anji. Ko jih je začel oglaševati v ženskih revijah, so jih prodali več sto tisoč po celi Jugoslaviji. Balkon je postal premajhen, pa še en prostor v bloku, najeta hiša tudi, pa še dve...

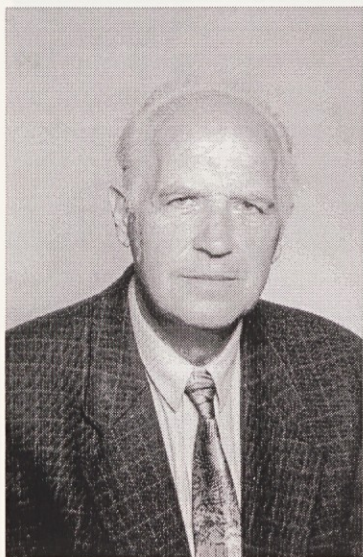
Markovičeva liberalna zakonodaja je pomenila novo vzpodbudo. Drago Lemut je ustanovil podjetje Le Tehnika. Še danes izdeluje navijalnike za lase, toda njihov tržni delež pri prodaji podjetja je simboličen. Lani je podjetje ustvarilo za več kot milijardo tolarjev prometa, ima 110 zaposlenih. Posluje v kar 34 državah po vsem svetu, od njega kupujejo Panasonic, Toshiba, Ericsson, Philips, Siemens, Samsung... Glavni proizvodni program je tristo izdelkov v nekaj tisoč različicah. Drago je namreč kot samostojni podjetnik kmalu začel razvijati izdelke s področja telefonije in telekomunikacij, uveljavil je 45 patentov in modelov. To je opazil na službenih potovanjih, da imajo v tujini veliko težav pri vključevanju telefonov, telefaks in modemov. Telefonskega vtiča, izdelanega v eni državi, ni moč uporabiti v drugi in še tako sodoben računalnik, faks in modem je neuporaben, če ga ne moreš priključiti, »če ne dobi ustreznega vmesnega člana iz Slovenije!« Utrnila se mu je preprosta zamisel, da bi lahko težavo rešil, če bi aparate, narejene po različnih standardih, med seboj povezali z vmesniki ali pretvorniki.

Prvega, ki ga je izdelal, ni hotel kupiti skoraj nihče. Izdelek je bil pač nov in nihče ni vedel, čemu bi lahko služil. Pa se ni dal. Udeleževal se je sejmov in ljudem predstavljal delovanje njegovih izumov. Zdaj so izdelki uveljavljeni po celem svetu. Še celo Nemci niso več tisto, kar so bili, in so si privoščili kopirati Dragov izum. Le Tehnika se pojavlja po številnih sejmih, tudi v Las Vegasu, kajti stik s kupci je treba vseskozi ohranjati in se jim prilagajati. Če je le moč, govori Drago s kupci v njihovem jeziku, saj tekoče govori večino svetovnih jezikov, pa še nekaj drugih povrh. Ker so razstavni prostori dragi, so razvili svoje stojnice oziroma opremo in jih ponudili tudi drugim. Tudi sicer so se v slovenskem prostoru uveljavili tudi na področju hidravlike. Zaradi teh dosežkov sta Jadranka in Drago Lemut postala podjetnika leta 1998.

Drago Lemut, najstarejši sin Ivana Brnkovga z Gozda, je torej dosegel svetovno slavo. Verjamemo, da mu je to uspelo tudi na račun tradicionalnih gorjanskih vrlin, torej z zdravo logiko, odločnostjo in vztrajnostjo. In če so Kranjci presenečeni, ker Drago kot Primorec sili v hribe, nič hudega, saj ne vedo, da ga kvišku, v višave, žene gorjanski gen.

PETER LIKAR – POROČEVALEC O ZNANOSTI

milos likar

Starši in seveda stari starši novinarja in publicista Petra Likarja izvirajo s Kovka na Angelski Gori. Čeprav že dolgo nima na Gori nobenega znanega sorodnika, ga srce vleče tja gor na Kovk, kadar le more. Na te kraje ga veže nešteto očetovih spominov.

Njegov praded Likar je bil čevljar. Bil je iznajdljiv in sposoben, saj je kmalu kupil hišo v Ajdovščini in odprl delavnico z nekaj deset delavci. Ob nastopu fašizma je s številno družino okrog leta 1925 iz Ajdovščine zbežal v takratno Jugoslavijo v Celje, kjer je skupaj s Petrovim očetom Ivanom odprl manjšo tovarno usnjenih galanterijskih izdelkov in gornjih delov čevljev. V njihovi družini se je pogosto govorilo, kako grdo so jih Štajerci in pozneje Ljubljčanji sprejeli kot begunce. Nič ni pomagalo, da so prinesli s seboj kapital in zaposlili kar nekaj deset domačinov. Za njih so bili pribežniki, ki so jim »kradli« kruh. »Do Primorcev so se Kranjci v 30-ih letih prejšnjega stoletja obnašali tako kot pozneje po letu 1990 do beguncev iz južnih republik,« – pripoveduje Peter Likar.

Ko obišče Goro, nikoli ne pozabi stopiti na pokopališče, kjer se pokloni neznanim prednikom s priimkom Likar, vstopi v cerkev, se za nekaj minut usede Pri Bruni, še večkrat pa se ustavi v gostišču na Sinjem vrhu, kjer se rad sprehaja po bližnji okolici. To kar dobro pozna, saj je s prijateljem profesorjem Stankom Busarjem, - sedanjim veleposlanikom v Švici - ki je kot geolog tod trasiral geološko transversalo, kar nekajkrat obhodil bližnja hribovja.

Večina Slovencev se Petra Likarja spominja z malega ekrana. Skoraj trideset let je namreč na televiziji poročal o znanosti in okolju. V tem času ni bilo večjega kraja, ki ga ne bi sam ali s televizijsko ekipo obiskal in tako spoznaval razmere v republiki.

Še najbolj je znan po tem zadnjem, saj sodi med pionirske poročevalce o znanosti pri nas, kot piše o njem velika Knaurova enciklopedija DZS. Med tiste, ki so še v sivih časih socializma, ko so morale biti pridobitve revolucije vse svetle in čiste, začeli poročati o onesnaženem okolju, industrijskih odpadkih, odpadkih, ki so se nabirali v naših gozdovih, zastrupljenem ozračju in še o marsičem, kar oblasti ni bilo niti najmanj všeč. Potem je na podlagi neizpodbitnih materialnih dokazov izdal obsežno ekološko delo z naslovom *Domovina, si še kakor zdravje?* V njej je skupaj s fotografom Inštituta Jožef Štefan Marjanom Smrketom večinoma kar prehodil vso Slovenijo in opisoval in prikazoval glavna žarišča onesnaženja. To je bilo oblastem dovolj in so mu – boječ se novih neprijetnih odkritij - uprizorili pravo malo politično gonjo. Ko se je nekega dne z ženo vrnil domov, je ugotovil, da jim je nekdo vlomil v hišo. Si lahko predstavljamo, kako se ob takem dogodku človek počuti. Najprej preplašen pogleda v domača skrivališča denarja in zlatnine, potem pregleda, če niso zmanjkali kakšni dragoceni spomini pa umetnine in tako dalje. Vendar sta zakonca Likar ugotovila, da je stanovanje tako rekoč navidezno nedotaknjeno, razen, da so po celem stanovanju ležale po tleh položene ekološke slike, ki so mu jih med snemanjem poklanjali hvaležni prebivalci ekološko ogroženih krajev. Pozornost pa je pritegnilo, da je bila njegova delovna soba, v kateri je pripravljajl drugi del knjige, nedotaknjena. To je bilo jasno znamenje, da knjiga o uničevanju naše kulturne dediščine prva leta po osvoboditvi, režimu ne bi bila povšeči. In tudi ni ugledala luči dneva.

Naj bo o tem dovolj. Pretežni del svojih let na televiziji je poročal o domačih in tujih znanstvenih dosežkih. Tako je »Gorjan« Peter Likar spoznal vse slovenske, jugoslovanske in kar nekaj svetovnih znanstvenih institucij in o njih tudi poročal. Osnovna težava pri taki zvrsti novinarstva je v tem, da novinar niti enega

je lahko sploh vzel v roke strokovno knjigo o znanstveni veji, o kateri je želel poročati. Ob tem je osvojil nekaj znanja, s katerim se je sploh lahko pojavil pri znanstveniku ter mu zastavljal kolikor toliko pametna vprašanja. In tako iz dneva v dan in iz leta v leto. Rezultat vsega tega študija je bil, da je pripravil na TV nekaj tisoč oddaj, reportaž, feljtonov, poročil o znanosti. Ko je pisal biografsko knjigo o akademiku prof. Antonu Trstenjaku, je prebral desetine njegovih psiholoških in poljudnih knjig. »Le tako sem se potem z njim pogovarjal brez zadrege,« mi je povedal intervjuvanec. Če izpustimo stotine časopisnih prispevkov, moramo omeniti tudi njegovih 14 knjig o znanosti in znanstvenikih. Med najodmevnejšimi je bila knjiga o Inštitutu Jožef Štefan, kjer je slovenskemu bralcu v poljudni obliki orisal, kaj pravzaprav »dela« znanost v tem največjem slovenskem inštitutu. Knjiga je doživela kar tri ponatise.

Ko smo poznali samo velike računalnike, ki so zavzemali cele dvorane in še ni bilo sledu o namiznem računalniku, je skupaj z dr. Tomažom Kalinom napisal knjigo Z računalnikom na prvi sprehod, s katero sta dala pri nas prvo poljudno informacijo o tem, kaj je pravzaprav računalnik. Potem pa je sledila knjiga Utrip znanosti in dopolnjena izdaja Mladim raziskovalcem.

Končno pa se je s sinom Borutom, ki je menil, da bi lahko zakonitosti bioritmov predstavljale del njegove doktorske disertacije, lotil še pisanja zanimive knjige z omenjenega področja. »In – da ne bo tudi v tem intervjuju pomote,« se smeji gospod Peter Likar – »moram povedati, da je zaradi enakih imen s sinom prišlo že večkrat do nevšečnih zamenjav s policijskim funkcionarjem gospodom Borutom Likarjem, ki je tudi naše Gore list in ima mogoče podobne probleme kot moj sin, njegov soimenjak.«

Novinar in publicist take usmeritve, za kakršno se je odločil Peter Likar, si nabere kar nekaj znanja, in ko je v pokoju, se nikakor ne sprijazni s počasnimi sprehodi, obdelovanjem solatnega vrtnička in kavarniškim modrovanjem. Če je takega formata, kot je Peter Likar, ga kar razganja od idej in želje po novih stvaritvah. Prav pred kratkim je predlagal Ministrstvu za znanost odobritev izdajanja zbirke z naslovom Velika imena slovenske znanost, v kateri bi v knjižnih oblikah portretiral naše znanstvene veličine. Pravi, da bi jih rad pisal v miru nekje na Angelski Gori, ki mu po nekakšni genetski nostalgiji pospešeno »polni miselne akumulatorje.« Če bo Ministrstvo projekt odobrilo, gre pa seveda za kar precejšnja sredstva, utegnejo Gorjani dobiti novega začasnega prebivalca.

MARIJA ČERNIGOJ – GIDLJEVA, Marija BLAŠKO – FIRARJEVA; TETA MICA;

roj. 29. maja 1910; umrla v noči med 28. in 29. avgustom 2000.

Večkrat sem jo obiskal, teto Mico Firarjevo. Vedno me je bila vesela, vesel pa sem je bil tudi sam. Vesel njene življenjske moči, ki jo je izžarevala, njenega bistrega spomina – kljub devetdesetim letom! Vsakokrat, ko sem prišel k njej, mi je rekla: *“Še to sem ti ondan pozabila povedat...”*

Zadnjič sem bil Pr Firarji na letošnji veliki šmaren, 15. avgusta. Iskal sem njenega sina Cvekota, a ga ni bilo. Mudilo se mi je in tete Mice nisem šel pozdravit. Saj kmalu spet pridem, sem si rekel, a odšla je ona...

Spodnji zapisi drobcev iz njenega življenja so nastali 25. januarja 1988 ter na pustni torek 16. februarja 1999, ko je bilo na Gori še čez meter snega...

Petintridesetega leta pozimi pride poštar in reče možu Lojzetu: “Ti moraš jutri v Ajdovščino, na vojaško komando!” Zima, snega do glave; še zdaj ga vidim, ko je šel od hiše... Zvečer ga ni bilo domov; v Afriko so ga poslali.

Foto Urh Černigoj

Bilo je že spomladi, krompir sem plela, ko so mi prišli povedat - da je padel... Grem na Otlico k brigadirju in celo pot jočem. Je vstal gor, brigadir, mi dal roko. "Ne jokaj," mi je rekel in mi dal petdeset lir. Grem tudi na občino v Ajdovščino, k sekretarju, mi je tudi dal roko in deset lir, naj si grem kupit črno obleko in naj mu jo prinesem nazaj pokazat. Sem jo res kupila, Pri Štekarju, in jo nesla na občino pokazat. Komaj za štirinajst dni so prišli karabinjerji povedat: "Marija, nje bet žalostna, saj ni padel vaš marito, je padel Lojze Šmonču z Otlice..." Tistih soldov, ki so mi jih dali, mi vselih niso vzeli nazaj...

Glih dobro je prišel Lojze od vojakov, so ponoči prišli ponj partizani. Okna smo imeli zagrnjena, luči nismo smeli imeti prižgane. V votel zeljni trs smo nalili loj in deli noter taht. Tisto smo imeli prižgano, toliko da je brlelo, ko je bilo treba k otrokom vstajat. Jaz sem glih bolno Dorico nosila po sobi, ko je potolklo po oknu... Potrka prvi buot..., sem molčala. Potolče še enkrat..., sem bila tiho. Porobááni še tretji buot, sem ga v strahu poklicala: "Joj, Lojze, kličejo te!" Se je naglo oblekel in obul. Se postavim na vrata in rečem: "Ne hodi! Ti ne veš, kolk bo

meni gorje, sami!" Ma je šel, je bilo vse tako dogovorjeno. Če ne bi ga pa Italijani nazaj pobrali. So mi dali potrdilo, da so ga s silo vzeli. Naj ga nesem na Otlico karabinjerjem. Spodaj, na tistem listu, je pisalo: SMRT FAŠIZMU - SVÓBODA NARODU! In sem ga nesla.

"Kaj so šli banditi!" me je prašal brigadir. - "Ja," sem djela, "vzeli so ga, ni ga več! Tudi vi bi šel, če bi prišli po vas. Rajši ko bi smrt naredil pred družino." Mi niso verjeli. - "Danes boš poslala otroke v šolo," je rekel, "jim bomo jezike pribivali k mizi, da bojo páámtli, kam je šel vaš mož!"

Sem šla domov in štidirala, a je za poslat otroka v šolo ali ne. Ranca nunca Firarca je rekla: "Ti pošlji v šolo, otroke." In sem jih poslala. Pridejo opoldne domov. "Kaj je bilo?" jih prašam "So vam kaj naredili?" - "Ne, nič nam niso naredili." Jim res niso; kar je res, je res.

Ma mira mi Italijani niso dali.

Ponoči so obkolili našo hišo. Jaz nosim bolno Dorico po sobi gor in dol. Tolče eden na okno in kriči: "Banditi! Banditi!" Dorica je jokala. Drugi mu pravi: "Bambino e malato." Tretji kričijo, da bojo vdrli. Ma niso; proti jutru so šli.

Bala sem se, da spet pridejo in zažgejo. Zato drugi večer pošljem spat Cvetkota k Polanci, Ivančko pa Vrhluju.

Res pridejo še drugo noč. Strašijo, kot prejšnji večer. Je pa bil spet eden vmes, ki je branil: "No, no," je govoril, "sono banditi, e vero, ma bambino e malato."

So obkolili, da bi zažgali hišo in nas pobili, kakor tam pri Brigiti, ma niso.

Štiriinštiridesetega, 25. marca, so nam pa Nemci požgali.

Krava je tulila v štali, tečem ponjo, jo odvežem. Dorica ni vedela, kam sem šla. Teče v hišo, ki je gorela. "Kje je Dora?" sem zakričala. "V ogenj je šla," je kazal z roko Nemec. Se zaženem noter, po kolenih, jo zgrabim in prinesem ven malo živo. Kmalu bi se zadušila. Tri leta je bila stara. Nemec je rekel: "Si jo imela pustit v ognju, saj boš tudi ti šla v ogenj!" Malo je govoril slovensko, malo italijansko. Vse sem razumela.

Komandant pa me je vprašal: "Kaj si rešila?" - "Samo otroka!" Je udaril po oknu in potegnil ven iz sobe en povšter in ga vrgel za mano. "Kam boš šla zdaj, z otroki?" Puole je pokazal proti Vrhluju: "To kel pédi! Tista hiša bo ostala."

In je ni bilo žive duše, da bi pomagala. Niso smeli, vsi so se bali.

Pridem na Vrhluju. Tandl so bili tudi vsi Gidljevi in še drugi. Vse natlačeno. Tisto noč sem vseglah ostala, drugi dan pa smo šli na Porobanuše.

Pridem koger in sem bila tor do velike noči petinštiridesetega.

Tistikrat so prišli četniki. So imeli rdeče kape, coflne do tli, dolge bajonete... Sem rekla Ihani Porubanuski: "Ihana, pravite, da ni hudiča na vrh sveta, ma je! Sam pogledte jih, kakšni so..."

So nas gnali ven - vsaka je pokazala dokument, kje je mož - ali v Sardeniji ali v Nemčiji, jaz nisem imela kaj pokazat. Me postavijo kje k zidu, da me bojo streljali. Tiščali so s tistimi revolverji vame; je priletela Ivančka, me je objela in jokala: "Peste mojo mamol!"

Puole so mi vzeli panče z naročerje, ga dali nunci Firarci in me gnali pred sabo. So me gnali na Vrh, k Šeli. "Tu je tista Marija Blaško," je rekel en Slovenec, ki je bil z njimi, "nje mož je bandit." Jaz molčim. "Če boš povedala, da je bil tvoj mož sinoči doma, boš šla takoj domov," je rekel eden po slovensko. Sem djela: "Videla ga nisem, ne vem." - "Je prišel sinoči noter v hišo. Vemo. On in še eden."

Je bilo res, in vedle sem vedela, da je bilo ovajeno. Je povedal točno, kot je bilo: "Tam sem so prišli z njegovo četo, zjutraj so šli proč." Jaz da ne in da ne.

"Kdaj je šel k banditom?" Sem povedala, tudi datum. In sem še rekla: "So ga vzeli, jaz ne vem več zanj. Rajši ku je smrt pred mano storil, je šel. Meni je pustil pet otrok." - "Kdo vam pa pomaga?"

Na tisto se jaz ježno obrnem k njemu, lase sem imela izpod facola, in rečem: "Nobeden!" Komandant mi jih popravi: "Kje ste to žensko lepo dobili? - Puole me še enkrat vpraša: "Kaj res ne veste, kje je vaš mož? Povejte, boste šla domov, k otrokom." - "Vem ne. Če veste vi, da je kod, bežite ponj. Njega streljajte! In če ste vedeli, da je ponoči prišel domov, ste imeli prit ponj. Če me ustrelite, ne bojo imeli otroci ne očeta in ne matere." - "Vam res ne da nobeden neč?" - "Nobeden. Ne vi ne oni." - "Kaj vi ne boste rekla, da je v Sardeniji, kakor rečejo druge?" - "Ne, ne! Šel je, ga nisem videla več, če ga dobiste, ga ustrelite!" Puóóle je rekel: "Tu vam damo nekaj lir, vrnite se k otrokom!"

In so zbrali sedemintrideset lir in mi dali. "Bežite k otrokom domov in dajte se spametovat!" - "Kdaj sem se že!" sem jim rekla in sem šla. Naravnost na Porobanovše k otrokom.

Za veliko noč petinštiridesetega smo šli na Dižjelo. Prvo k Slokarjem, puole v Grivče. Tam ni bilo za prastat in smo šli v Skrilje.

Čez par dni pride en terenc. "Ti," mi reče. - "Ja? Kaj je pa zdaj?" - "Ti si upaš. A bi šla kje v Kamnje?" - "Zakaj?" - "Tam je sedem partizanov ubitih in bi šla ti pogledat, če je tudi tvoj mož."

Grem ko mal zmešana po tistih grapah. Je tako pokalo! Vsake toliko časa sem počenila. Še Cvetko je tekel za mano. "Mama, saj nas bojo ubili!" - "Si imel bet doma!" sem se jezila nanj.

Pridem v Kamnje, odprem mrtvašnico... So me gledali, domobranci, kako se bom zadržala. Tako, na mizah so bili. Sedem jih je bilo. Eni so bili ustreljeni, največ pa je bilo zaklanih. Cvetko je pritekel za mano: "Mama," je rekel, "saj ni tata..." - "Ne," sem djela, "ga ni..." Ene sem jih poznala. Tam s Kranjskega so bili. Drugi dan me je tisti terenc prišel vprašat: "A je bil tudi tvoj mož? Da bomo vedeli." - "Ne," sem djela, "ni bil." - Puóóle mi je rekel: "Ti se zdaj drži tu, živež ti bomo mi prinašali. Da te ne ubijejo, ko imaš toliko otrok."

Puole, po vojski, ko je bila še cona A in B, grem v Gorico, na Via Piemonti, po podporo. Lojze je bil še noter in nismo imeli kaj jest. "Glej, da te ne bojo še zaprli," mi je rekla nunca Firarca, "da ne bojo otroci meni ostali!"

Pridem gor, v pisarne... "Ste vi Blaško Marija?" me praša tisti za mizo. - "Ja, sem..." So vstali vsi gor, tisti uradniki, so mi dali roke in mi čestitali: "Vaši fantje naj bele rjuhe pogrinjajo pred vami in cvet posipljejo! Vi ste jih dala zadosti skozi. Hrabra ste, da ste prišla dol k nam, čeprav je vaš mož v partizanih!" In so mi dali sedemindvajset lir.

*Drugo leto bo 400-letnica naselitve Gore. Menimo se, da bi ob tej priložnosti na Gori postavili **spomenik Gorjanki**. Taki, kot je bila Mica Firarjeva, kakršnih je bilo še mnogo, ki so skozi stoletja držale Goro pokonci.*

Marijo Černigoj, por. Blaško, Mico Firarjevo, je poslušal in njeno pripoved zapisal Franc Černigoj

PREDMEJO, 10. AVGUSTA 2000, ZVEČER... *franc černigoj*

Tega dne smo se pod večer Predmejo sestali zelo različni ljudje, ki pa smo hoteli vsi eno: da se ob 400-letnici naselitve tega dela Gore združi slavnostno odprtje vodovoda čez vso Goro z odkritjem spomenika. Za mizo ob smreki, ki živi le še v spominu starejših Gorjanov, smo se usedli: Albin Krapež, direktor državne Uprave za varstvo narave; Silvester Peljhan, vodja OE Gozdarstva Ajdovščina; Dušan Bizjak, predsednik KS Predmeja; Jože Velikonja, tajnik KS Predmeja; Uroš Velikonja, Valter Polanc ter Franc Černigoj – predstavniki Društva za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora; iz družbe za razvojno in prostorsko dejavnost VOI pa so bile zraven etnologinja Irena Velikonja, oblikovalka krajine Oriana Velikonja - Grbac ter arhitektka Taša Turk.

Sestanek je bil bolj začetnega in informativnega značaja, saj smo se vsi udeleženci strinjali, da je v zvezi s postavitvijo spomenika še marsikaj odprtega.

V zvezi s postavitvijo spomenika na Gori sta neodvisno druga od druge rasli več let dve ideji: ena je zorela v mislih Albina Krapeža (*to naj bi bila ženska, ki ponuja vodo*); druga pa se je izoblikovala med člani društva Gora (*po ideji F. Černigoja si je društvo Gora izbralo logotip, ki predstavlja Gorjanko s škafom vode na glavi – vidimo ga lahko tudi na vsaki naslovnici časnika Gora; na sestanku organizacijskega odbora za pripravo praznovanja 400-letnice naselitve Gore, 21. januarja 1998, pa je bil sprejet sklep: Pri morebitni izdelavi spomenika Gori naj bi umetnik – kipar upošteval tri prvine: MATI – GORJANKA (številni otroci), KAMEN in VODA*).

Na avgustovskem sestanku Predmejo je vsak udeleženec predstavil svoje videnje postavitve spomenika. Na koncu so se izoblikovala tale stališča:

1. Lokacija, kjer naj bi spomenik stal:

Po predstavitvi več možnih mest, kjer naj bi spomenik stal, sta v ožjem izboru ostali dve: Predmejo (ob križišču cest pred bivšo gozdno upravo) ter na Križcu (blizu roba Gore, nad Jono). Vsaka ima svoje prednosti in pomanjkljivosti

- **Predmejo:** razmišljati je treba o celostni ureditvi prostora ob bivši gozdni upravi; zaenkrat je urejena le leva stran, gledano iz ajdovske smeri; ometati je treba poslopje bivše gozdne uprave, zamenjati kovinsko ograjo pred stanovanjskim poslopjem z ustrežnejšo; umakniti je treba drogeve telefonske in električne napeljave; obnoviti zid okoli amfiteatrične ravnice pod stanovanjskim poslopjem; postaviti leseno stebrasto znamenje, kakršno je tam že bilo; urediti sporočilne table (prometni znaki...) ter kontejnerje... Ta prostor je že precej zasičen, je tudi bolj zaprt, zato bi se mogoče še en spomenik na tem mestu izgubil, ne bi prišel dovolj do izraza; po drugi strani pa bi spomenik Predmejo videlo več ljudi.

- **Na Križcu (Vrh Jone):** ta prostor je bolj zračen, topel in prijazen. Blizu je Rob, kjer se zbirajo ljudje ob prvomajskem kresu, kamor hodijo Gorjani s tega dela Gore zret v Deželo. Po drugi strani pa bi tu postavljen spomenik videlo manj ljudi.

3. Sporočilnost spomenika:

Vsi udeleženci avgustovskega sestanka smo se strinjali, naj spomenik predstavlja **Gorjanko - mater**, ki je v zgodovini Gore držala Goro pokonci. Upoštevana naj bi bila še elementa **voda** in **kamen**. Kipar naj naredi več osnutkov, med katerimi bi lahko izbirali.

6. **Material, iz katerega naj bi spomenik bil:** Kipar naj bi uporabil material, ki ga na Gori ne manjka – kamen. Težava je v tem, ker gorski kamen ni najbolj primeren za spomenike. Kamen sčasoma načnejo tudi vremenske razmere, lahko pa tudi roka objetneža. Kazalo bi razmišljati o kombinaciji kamna in brona.

7. **Kdo naj bo avtor spomenika?** To vprašanje ostaja zaenkrat odprto. Informativni razgovori s posameznimi kiparji so že bili. Na prihodnji sestanek bi kazalo povabiti kiparja, ki bi povedal še svoje strokovno mnenje.

8. O vsem pa bi morali **svoje povedati še krajanje Gore**. Tudi druge bralce časnika 'Gora' prosimo, če pisno sporočijo svoja mnenja, pripombe, predloge...

9. V začetku septembra bo sklican širši sestanek vseh 'vpletenih', kjer naj bi se skupno hotenje po postavitvi spomenika Gori izčistilo v konkretnih sklepih.

GRADNJA VODOVODA GORA - sporočilnost gradnje

albin krapež

Vsaka investicija obsega določeno zaporedje del, ki je določeno z zakoni, oziroma sama narava dela zahteva zaporednost posameznih del. Posamezne faze naložbe si sledijo po naslednjem vrstnem redu:

1. ideja,
2. vnos ideje v planske akte,
3. vnos ideje v prostorske akte,
4. pridobivanje lokacijskega dovoljenja,
5. izdelava tehnične dokumentacije,
6. izdelava investicijskega programa,
7. pridobivanje gradbenega dovoljenja,
8. zagotovitev sredstev,
9. izvajanje in
10. pridobivanje uporabnega dovoljenja.

Vodenje celotne investicije zahteva različna znanja s posameznih področij, predvsem pa: tehnična znanja in poznavanje gradbene stroke, ekonomska znanja za pripravo investicijskih elaboratov, pravna znanja za spremljanje upravnih postopkov, pripravo pogodb in zemljiškoknjižnih opravil.

Poleg vseh teh znanj, ki so napisana v knjigah in ki se jih da, glede na kompleksnost znanj, v več letih naučiti, obstajajo pri vodenju investicij tudi znanja, ki niso zapisana in sicer:

- kako zainteresirati ljudi, od katerih je odvisna investicija, da jo podprejo,
- vgraditi v investicijo sporočilo.

V tem sestavku so opisana samo dogajanja in hotenja pri gradnji vodovoda Gora, s področja sporočilnosti gradnje obiskovalcem Gore in Gorjanom. Že med pripravo na investicijo, ob izdelavi lokacijske dokumentacije in glavnih načrtov ter kasneje ob začetku del, je ves čas obstajala misel, kako narediti investicijo prijazno, oziroma, kako povedati ljudem, da se z izgradnjo vodovoda uresničuje dolgoletna želja Gorjanov, da bi dobili vodo in da bi se znebili stalne skrbi, kako bo z vodo v poletnih sušnih mesecih.

Skrb za prijaznost investicije, oziroma sporočilnost, se kaže predvsem v naslednjih dejanjih in objektih:

1. Zajetje Skuk

Zgrajeno je nad cesto tako, da je onemogočeno onesnaženje zajetja ob razlitju naftnih derivatov na cesti. Na mestu, kjer je sedaj zajetje, je bil izvir, kjer so ljudje največkrat naredili kotanjo in pili vodo. Da bi tudi po izgradnji zajetja omogočili ljudem pitje vode, je narejena pipa, kjer se ustavljajo avtomobili, ljudje pijejo vodo, predvsem pa jo natakajo v večje posode. Na žalost pa se včasih vidi tudi pranje avtomobilov. Prostor je neurejen.

2. Prostor pri Gozdni upravi na Predmeji

Ta prostor ima dva simbolična pomena:

- začne se Predmeja, kar lahko primerjamo z vhodnimi vrati v hišo,
- najprej se tu pokaže tekoča voda na Gori.

Ureditev tega prostora, vhodnih vrat na Goro, mora pokazati:

- a) zgodovino kraja,
- b) urejenost vasi
- c) značaj Gorjanov (gostoljubnost, trdnost, trdoživost).

k a) Zgodovino kraja predstavlja:

- napis DOL na znamenju ob šrangih in šranga sama,

- Ressler spomenik,
- napis na plošči s pipo, ki se glasi: GRADITELJI VODOVODA NA GORO:
 - Avstrija 1916
 - Italija 1939
 - Jugoslavija 1989
 - Slovenija 1992
- kamniti vodnjak in lopa nad vodnjakom, krita s skodlami.

k b) Urejenost vasi - urejenost okolice predstavlja:

- asfaltirano križišče s parkirnimi prostori,
- lesene mize s klopmi na zelenicah,
- zasaditve z rožami.

k c) Značaj Gorjanov predstavlja:

- trden značaj - simbol kamen (škarpa, lopa, vodnjak)
- trdoživost - ruševje
- gostoljubnost - odprte roke na plošči s pipo, ki ponujajo vodo.

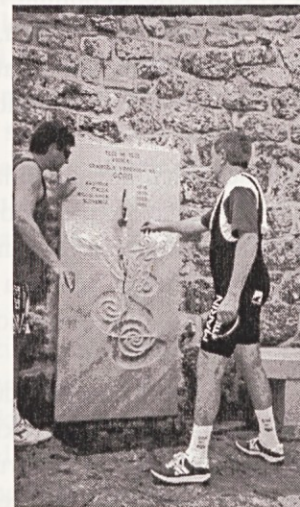

Foto Jerica Pelicon

Prav je, da se o ureditvi tega prostora pove malo več. Hrepenenje Gorjana po vodi lahko razume samo Gorjan. Stalna skrb za vodo (prinašanje pitne vode, skrb za vodo za domače živali, skrb za vodo za pranje) je v Gorjanih pustila tako spoštovanje do vode, da se to spoštovanje meri lahko z največjo gostoljubnostjo, če gostu ponudiš tisto, kar najbolj ceniš, da torej žejnemu gostu, ki prihaja iz Doline, ponudiš čisto hladno vodo.

Najprej sem mislil, da bi na prostoru pri Gozdni upravi, kjer je sedaj pipa, stal kip žene, ki drži v rokah skledo. V to skledo bi tekla voda in človek, ki pride, lahko pije vodo iz ponujene sklede. To misel sem zaupal domačinu, akademskemu slikarju Rudiju Pergarju, z namenom, da bi on, kot domačin, naredil tak kip. Ogledovala sva si kraj pri Gozdni upravi, kjer naj bi stal kip, vendar je dejal, da se on ukvarja z restavracijami in predlagal, naj se obrnem na kiparja Marka Pogačnika. Tudi njemu sem povedal, kakšen kip bi si želel. Kipar Pogačnik je uresničil to mojo željo na ta način, da sedaj voda teče iz pipe na stilizirane dlani, vklesane v ploščo, in simbolično ponujajo vodo. Ploščo je izdelal kamnosek iz Sela, kamen in vse ostalo delo pa je plačalo Primorje Ajdovščina. Sanacijo škarpe in izgradnjo stebrov za lopo nad vodnjakom je plačala Krajevna skupnost Predmeja, dela pa sta izvajala znamenita brata Krapež (njuno delo je vtkano med drugim v Titovo rezidenco na Brdu pri Kranju kot tudi v kapelico na Kredarici). Posajeno ruševje je darovalo Podjetje za urejanje hudournikov in je bilo prineseno iz Murske Sobote. Asfaltiranje križišča in parkirišča je izvajalo Cestno podjetje Nova Gorica. Pipo na plošči in znak GV (Gorski vodovod) sva preskrbela s Tonetom Tratnikom. Koordinator del je bil Silvo Peljhan (skupaj sva tudi barvala ostrežje lope nad vodnjakom, ko sem bil na dopustu na Predmeji).

Navedel sem vse, ki so pomagali urediti ta prostor, z namenom, da se vidi, koliko organizacijskih problemov je bilo potrebno rešiti. Dela na izgradnji vodovoda so se nadaljevala. Do danes je že narejen primaren vod do Gozda, do Cola manjka še približno 3 km.

Ves čas gradnje pa je ostala želja - postaviti kip žene, ki ponuja vodo, saj z izgradnjo pipe in plošče ni bil dosežen prvotni cilj. Zgodovina Gore je hkrati eno samo pomanjkanje vode in postavitev takega obeležja bi obogatila prostor Gore. Med časom gradnje vodovoda je začelo s svojim zelo uspešnim delom društvo Gora, ki si je zastavilo tudi nalogo, proslaviti 400 letnico poselitve Gore, ki bo septembra 2001. Ob praznovanju te obletnice se postavljata vprašanji:

1. Ali je mogoče zaključiti izgradnjo vodovoda v letu 2001?
2. Ali ni mogoče kipa žene, ki ponuja vodo, preimenovati v kip Gorjanke in izpeljati slovesnost ob 400-letnici ob izdelanem kipu?

- k 1) Glede na poslano prošnjo v Bruselj na evropsko skupnost, za sofinanciranje vodovoda v višini 460 milijonov, bi bilo mogoče končati vodovod v letu 2001.
- k 2) Kip žene, ki ponuja vodo, bi lahko stal na naslednjih lokacijah:
- pri zajetu na Skuku,
 - na prostoru (amfiteater, rondo) pri Gozdni upravi na Predmeji, kjer priteče voda na Goro,
 - na Colu, kjer se vodovod konča,

Na vseh teh lokacijah bi lahko bil kip žene, ki ponuja vodo, če omejimo njeno sporočilo samo na vodo, kar pa je gledano preozko.

Kip, ki predstavlja Gorjanko, je lahko na:

- mestih, kjer se shaja največ ljudi (Gozdna uprava, Hotel, Rupa),
- mestih, ki so reliefno markantna (Križc, Rob, Maj).

Sam kip ima lahko več idej, ki jih sporoča:

- voda, ženska z otroki, kamen, gore, drugo.

Če bi hoteli obe ideji združiti, to je postavitve enega kipa, ki hkrati predstavlja »ženo, ki ponuja vodo« in Gorjanko, pridemo do presečnih množic. Rešitev presečne množice je v tem, da se:

- določi sporočilo kipa,
- določi lokacija.

Pri tem je potrebno:

- predvideti orientacijsko velikost kipa,
- predlagati materiale, iz katerih bi bil kip,
- želje omejiti v okviru:
 - možnih finančnih sredstev,
 - možnosti časovne izvedbe - september 2001

Ta sestavek sem napisal z namenom, da se pokaže, koliko truda je bilo vloženega za izvedbo ljudem »prijazne« investicije in koliko truda in strpnosti bo potrebno vložiti do dokončanja gradnje vodovoda.

Če iz poročil o opravljenih delih in aktivnostih članov društva Gora nekdo morda pomisli, da pač nimajo časa za svoje konjičke, se seveda moti. Morda je članstvo v društvu le še dodatna vzpodbuda tudi za druge dejavnosti. Planinarjenje je ena izmed njih. Kljub temu, da je predalpski svet, pa tudi smetana naših Alp, mnogim skoraj pred vrati, jih ni prav veliko, ki so uspeli obhoditi celotno slovensko planinsko pot. Za potrebnimi žigi sta se iz prekmurske ravnice čez najvišje in najbolj znane gore spet v nižine in do zadnje postojanke takorekoč v slani vodi uspešno podila dva člana društva Gora. Najbolj prestižni žig slovenske planinske transverzale je seveda tisti s Triglava. Dušan Brus in Igor Polanc sta fotoaparata zaupala neznanцу, ki je dogodek ovekovečil in z aparatom ni pobegnil. Le kam bi se lahko skrnil?

P. s.: Društvo Gora bo desetletnico osamosvojitve države Slovenije počastilo s spominskim pohodom na streho Slovenije. Prijave že zbirajo.

ZDRAVILSTVO NA PREDMEJI

peter jamnikar

Med temeljne zapise o Gori sodijo tudi seminarske, diplomske in druge raziskovalne naloge, ki so jih na Gori in o Gori opravili dijaki in študentje, tako domačini kot tisti od drugod. Eno najpomembnejših področij človeškega obstoja je vsekakor skrb za svoje zdravje. Zato je raziskovanje ljudskega zdravilstva najmanj dvakrat zanimivo in pomembno – zajema delo v 'stroki' sami, ki pa je tako tesno povezana tudi z načinom življenja v določenem okolju. Seminarsko nalogo o zdravilstvu na Gori je na Predmeji opravil študent prvega letnika etnologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani Peter Jamnikar, in sicer v zimskih mesecih, od novembra 1980 do konca januarja 1981. V nadaljevanjih bomo objavili najbolj zanimive dele iz zelo obsežne naloge (80 strani).

Ljudsko zdravilstvo ali ljudska medicina so načini in sredstva zdravljenja ljudi in živali na podlagi ljudskega znanja in naziranja o boleznih ter njih vzrokih. To zdravljenje delno temelji na stvarnem poznavanju telesa in bolezni ter zdravilnih sredstev in načinov, delno pa na čarovnem zdravljenju. Izkustveno znanje in magija se torej prepletata v ljudskem zdravilstvu. Je način zdravljenja, ki se je razširil med ljudmi na bogati podlagi izkustvenega zdravljenja, ki se je prenašalo iz roda v rod z izročilom, in t.i. čarovnega zdravljenja, ki je bilo prisotno vse do polpretekle dobe.

Znanje, katerega del je tudi ljudsko zdravilstvo, je zelo kompleksna celota in obsega področja od tehničnega znanja, zgodovinske zavesti in geografskega obzorja, do znanja o vremenu in o rastlinskem ter živalskem svetu. Vsi ti elementi so medsebojno nerazdružno prepleteni v celoto, ki jo imenujemo znanje. V svoji nalogi sem hotel predvsem raziskati, koliko pravzaprav preprost človek ve o sebi, o fiziologiji svojega telesa. Ali se resnično spozna na svoje telo, ali pa je njegovo zdravljenje samega sebe prepuščeno le naključju? Kako gleda na svoje življenje in kako skrbi za svoje zdravje? Je njegova hrana zdravilo in ali so zdravila obenem njegova hrana? Zaradi dolgotrajnega človekovega sožitja z živalmi, zlasti z domačimi, sem v nalogo delno vključil tudi znanje o živalskem svetu. Zanimalo me je, če poznajo fiziologijo živalskega telesa. Ali domače živali zdravijo podobno kot ljudi in sploh, kako jih zdravijo? Kako živini nudijo domača zdravila, če sploh to delajo?

Foto Jože Lipušček

Poskušal sem najti razmerje v uporabi med farmacevtskimi preparati in domačimi zdravili tako pri ljudeh kakor pri živalih. Odnos do zdravnika oziroma veterinarja je bilo tudi eno pomembnejših izhodišč za razgovore. Za metodo dela na terenu sem izbral predvsem intervju na podlagi predhodno sestavljene vprašalnice.

ZDRAVLJENJE VČASIH KOT PODLAGA ZA DANAŠNJE ZDRAVLJENJE

Čarovno in izkustveno zdravljenje sta bila tako prepletena, da bi vsakršna delitev na katerokoli od obeh spremenila realno stanje. Pri nekaterih vrstah zdravljenja je prevladalo čarovno, drugje pa izkustveno. Le redko se je zgodilo, da bi nekoga zdravili samo z zagovori, ampak so se vedno naslonili tudi na izkustvo. Zdravljenje v pretekli dobi bi lahko časovno razdelil približno na dve obdobji:

- a) do konca prejšnjega stoletja,
- b) od začetka 20. stoletja do 1945.

Opozoriti velja na dejstvo, da generacije, rojene okoli 1890 do 1900 v čarovno zdravljenje niso verjele več,

zato je le-to zamrlo. Sčasoma je torej prevladalo izkustveno in je bilo zelo močno razširjeno med ljudmi do konca druge svetovne vojne.

Skoraj vsi informatorji se spominjajo, da so včasih "cuprali", vendar le redki vedo o tem kaj več povedati. Vaščani, ki so "cuprali", so bili bolj redki. Gotovo je, da je "cupral" čevljar po imenu Jurij (hišna številka 141, Pri Juriju). Ob bolezni so vsi vaščani hodili k njemu. Jurij in njegova žena Rezka sta zagovarjala. Ljudje so rekli otroku, ki ga je denimo bolel trebuh: "Beži k Rezki, da te bo zagovorila."

Foto Jože Lipušček

Kadar je nekdo zagovarjal, so se morali vsi umakniti iz sobe, tako da sta bila zagovorjevalec in bolnik sama. Vendar je še potem zagovarjal potihem, da niti bolnik ni razumel besed. Pri tem so si pomagali s "črno bukenco" kjer so imeli zapisane zagovore. Te knjige ni nihče nikoli videl odprte.

Zagovori so imeli obrambno čarovno vlogo. Vera v moč besede se je pri zagovorih ohranila najdlje, saj je čaranje merilo na čimprejšnji učinek.

Primer zagovorov s Predmeje nam precej nazorno predstavi to področje zdravljenja. Ti zagovori so izredno zanimivi in razjasnijo marsikatero vprašanje.

Prva zapoved je bila, da moraš trdno verjeti, da ti bo zagovor pomagal. To je še danes opaziti pri starejših ljudeh, namreč trdno vero v nekaj, za kar misliš, da ti bo pomagalo. "Cuprnik" se je obračal na metlaja, bramorja, ured, prisade, strpenine, ušen... in jih postopoma izganjal iz telesa. Zanimiv je zlasti direkten nastop proti bolezni ali drugi težavi. Pri tem pride najbolj do izraza naslonitev na vero in svetnike. Opaziti je, da je imela cerkev tedaj

dokaj močan vpliv na celotno kmetovo življenje in delovanje. Bolnik se je s posebno pozornostjo posvetil molitvi in priporočanju samega sebe bogu. Po izjavah intervjuvanih ljudi na Predmeji niso nikoli redno hodili v cerkev in niso bili pretirano verni. Izgleda pa, da se je v času bolezni stvar precej spremenila, saj se vsak zagovor konča z več molitvami. Poleg tega pa zagovornik bolezni venomer očita, da je zašla med "krščene in birmane" ljudi in da naj gre daleč, globoko, stran, tja, kjer se ne sliši "svetih zvonov" ali v "terdno skalo", kamor "kristjanski človek" ne more.

Iz zagovorov se nam delno razjasni tudi odnos zagovornika do bolnika. Prvi je hotel predvsem pomagati revežu v nesreči. Vedel je, da se razlikuje od drugih ljudi, vendar tega ni hotel izkoriščati, (ker potem zagovor ne bi pomagal?), ampak je sprejel vse, kar je dobil, morda samo toplo zahvalo. Ne da pa se ugotoviti odnosa med župnikom in 'cuprnikom', kar bi utegnilo biti zelo zanimivo, saj je zagovornik v nekem smislu tudi širil vero med ljudmi. Nakazal je bolnikom način, kako naj bi ozdraveli. To pa je bilo trdno zaupanje v vero, boga in svetnike.

Čarovno in izkustveno zdravljenje nekaterih bolezni

Če je imel kdo JEČMEN NA OČESU, so naglas zagovarjali trikrat: "Ti baba lažeš, jest ječmen žanjem." Te besede je obvezno spremljala značilna kretnja z roko.

Foto Jože Lipušček

Proti GLAVOBOLU in tudi proti nekaterim drugim boleznim so bolnika "pahali". To je pomenilo, da so okoli njega ali proti njemu zamahovali s klobukom. Da bi omilili glavobol, so dajali rdečo peso na podplate, *"da bi kri dol potegnili"*. Tudi krompirjevi obkladki na glavi so pomagali proti glavobolu.

Proti ZOBOBOLU so s treh ali štirih kotov pobrali pajčevino in jo dali na žerjavico. Podobno so dali tudi modrasovo kožo. V obeh primerih je moral bolnik držati glavo nad žerjavico. Proti zobobolu so na zapestje navezali česen. To je imelo precej slabe posledice, saj je česen *"kožo razžrl, pol je pa bolelo vse"*. Ob zobobolu so si pomagali s slano vodo, inhalirali so kamilično paro, vendar je bolj malo pomagalo. Največkrat so poklicali Jurija, da je zob zagovoril ali izpulil. To je opravil kar z navadnimi kleščami: *"Včasih sta šla vn kr dva, en bolan in en zdrav"*.

Proti PLJUČNICI so dajali "pulfer" (smodnik) na sveže prekuhanu mleko. Smodnik so dobili iz nabojev, vžigalnih vrvic ipd. Pili so tudi lapuhov čaj. Znana čajna mešanica je bila: rožmarin, timijan in preslica.

Za bolnika, ki je imel JETIKO ali kakršnekoli težave z dihal, so rekli, da je "ječn". Takim bolnikom ni bilo pomoči in so se jih vsi izogibali. Zbolele so ponavadi cele družine.

Za BOLEČINE V TREHUHU in za VNETJE SLEPIČA so rekli, da je "ujed". Tak bolnik je navadno umrl. Zanj so rekli, da ga je "prežrlo". Bolečine v trebuhu so zdravili s čaji iz kumine, kamilic ali pa so položili na trebuh segreto pokrovko.

Za BOLJŠO PREBAVO so žvečili pelin.

Na OTEKLINE so dajali jazbečevo mast. Če so zatele bezgavke, so jih "križali" z brusom za koso.

Na TURE so polagali stolčen *trapotc* ali bezgovo perje in *špeh*.

ODPRTE RANE so le redko razkužili z alkoholom. Če se je rana zagnojila, so nanjo polagali stolčen trpotec. Na rano so dali tudi ciklamново perje.

Če je koga "trgala REVMA", so ga dali v krušno peč tako, da je samo glava ven gledala in se je močno prepotil. Bolečne roke, noge ali sklepe so mazali s tinkturo - izvlečkom v žganje namočenih brinovitih jagod, arnike ali plodu divjega kostanja.

Foto Jože Lipušček

Zelo huda bolezen, neke vrste GRIPA, ki jo je povzročil virus, je bila "španska bolezen". V letih 1918 - 1919 je v Evropi zaradi nje pomrlo okoli 20 milijonov ljudi. Takrat so umirali zaradi sekundarnih infekcij z bakterijami. Ni znano, zakaj se je influenza v letih 1918 in 1919 tako spremenila, umirali so predvsem mladi ljudje. Zdi se, da se je virus spremenil nekje na zahodni fronti...

Ob PORODIH so si ženske same pomagale. Bilo je nekaj starejših žensk, ki so porodne težave bolj obvladale, čeprav niso imele poklica babice.

Osnovne OTROŠKE BOLEZNI so bile: "marusle" (ošpice), "ujed" (vnetje slepiča), "bule" (mums), davica in "sušica" (jetika). Nepogrešljiv pripomoček v hiši, kjer so imeli majhne otroke, je bilo brinovo olje. Kupovali

so ga pri ženskah, ki so ga prinašale prodajat “z Idrijskega”. To je pomagalo “za vse”, bilo je nekakšna prva (in pogosto edina) pomoč proti glistam, glavobolu, vročini itd.

Kadar je zbolel otrok, je neka starejša ženska pripravila leseno skledo z vrelo vodo in vanjo postavila šivanko, ki jo je pokrila s skodelico, na katero je dala košček domačega masla. Potem je nazaj molila očenaš in obenem počasi hodila zadenjski po kuhinji. Tisti košček masla in malo vode je dala potem materi. Ta je otroka z maslom namazala po popku, vodo, ki so ji rekli “mutna voda”, pa je otrok spil.

Če je imel otrok GLISTE, je dobil okoli vratu ogrlico iz česna. Ko so bili ti kraji še pod Avstrijo, so otroke v osnovni šoli dvakrat cepili proti kozam. Pod Italijo pa so morali otroci vsak dan v šoli popiti eno žlico ribjega olja. Sprva so ga dobivali po žlicah, pozneje pa v kapsulah. V tistem času je hodil po vaseh veterinar, ki je pregledoval in cepil živino. Obenem je pregledoval še ljudi, zlasti otroke, kajti zdravnika iz Ajdovščine si niso mogli privoščiti.

Če je koga PIČILA KAČA, so narobe molili očenaš. Zgodilo se je tudi, da so ugriznjeno mesto prerezali, sprali z žganjem in potem po tihem izgovarjali zagovore.

Sploh je značilno za to obdobje, katerega vplivi segajo še v sedanost, da so se ljudje v glavnem zdravili s čaji. Imeli so jih res mnogo vrst. Včasih so ti čaji pomagali, zgodilo pa se je tudi, da bolnik ni ozdravel in mu potem niso več čisto nič pomagali. Taki so bili navadno “obsojeni na smrt”.

Zdravilne rastline so pri zdravljenju vedno uporabljali. Teh je bilo na Predmeji dovolj. Na splošno je bilo v rabi približno deset rastlin in tako je še danes. Včasih so bili ljudje nanje bolj navezani, čeprav jih danes zaradi prodaje naberejo precej več.

Nekaj starejših vaščank je pripravljalo razne masti, vendar niso izdale sestave nikomur. To je bila, menda, smrekova smola z nekaterimi zdravilnimi rastlinami, zmešana z živalskim lojem.

Foto Jože Lipušček

Se nadaljuje

Iglasta interferenca
(foto E. Pelicon)

PERUNIKE

elvica velikonja

Spomladanski sprehodi po Mali gori so me spodbudili, da vam napišem nekaj o perunikah. Konec maja sem jih obiskala tudi s fotoaparatom, naslednji korak pa je bil pogled v novo izdajo *Male flore Slovenije*. Moram priznati, da sem se zmedla. Naenkrat nisem več vedela, katere so vrste perunik, ki jih na Mali gori srečujem že leta. V prejšnji izdaji *Male flore Slovenije* iz leta 1984 je bila razvrstitev namreč precej drugačna. Toda nova spoznanja prinašajo tudi nove razvrstitve. Naš priznani botanik dr. Tone Wraber mi pomoči pri določitvi naših perunik ni odklonil, za kar se mu najlepše zahvaljujem.

Na Mali gori rastejo tri vrste perunik. Ena izmed njih, **ilirska perunika** (*Iris pallida* subsp. *illyrica*) je na kraških gorah in na Krasu precej razširjena in raste tudi po Rebri. Po domače ji rečemo 'pljučke'. Z njo se srečamo, če se v maju podamo na »Pot po Dolu gor in dol«. Najprej jo opazimo že pod Orlovco, nato pa ob planinski transverzali proti Colu, če se le ojunamo in pokukamo čez rob. Vabljenih cvetov niso mogli spregledati niti naši predniki, ki so si jih nasadili okrog hiš. Še danes jih najdemo ob podrtijah hiš, pogorelih med II. svetovno vojno, ko le teh že davno ni več.

Nikoli pa nisem slišala, da bi pri nas kdo pljučke uporabljal kot zdravilno rastlino. V zeliščarskih knjigah iz srednjega veka beremo, da perunika pospešuje izločanje urina, odpravlja kamne, vpliva na mesečne krvavitve, blaži črevesne krče, prinese dober spanec in ubija črve. Prav zadnja leta so z analizami ugotovili, da je bila uporaba perunike v srednjem veku, ki je sicer temeljila samo na izkušnjah, upravičena. Zdravilne snovi vsebuje korenika, ki jo olupimo, posušimo in iz nje kuhamo čaj. Peruniki pripisujejo ponekod tudi nekatere magične lastnosti. Prav korenino perunike že dolgo uporabljajo za iskanje in ohranjanje ljubezni. Perunikin prah menda 'privablja ljubezen'. Na Japonskem so se z njo branili pred zlom in korenine in liste obešali na robove streh ali jih dodajali v kopeli. Menda je bila korenina perunike nepogrešljiva pri čaranju.

Ilirska perunika (foto Elvica Velikonja)

Kojniška perunika (foto Elvica Velikonja)

Nasploh je perunika starodavna rastlina. Latinsko ime zanjo je iris. Iris je tudi ime poslanke bogov, ki se je spuščala z neba po mavrici. Kot je Hermes spremljal duše umrlih mož, je ona spremljala duše umrlih žena v kraljestvo mrtvih. Zato so Grki zasajali irise na grobove. O davnem poznavanju te rože pričajo tudi starodavne zidne slikarije z Bližnjega vzhoda, s katerih razberemo, da so jih ljudstva poklanjala faraonom, celo Ozirisu. V antiki je veljala za 'žensko' rožo, saj ni bila posvečena zgolj boginji Iris, pač pa so jo povezovali še z Venero, Afrodito, Hero. Slovani so ji dodelili

Kojniška perunika (foto Elvica Velikonja)

drugačen, 'moški' pomen. To nam izdaja njeno slovensko ime – perunika, torej po slovanskem gromovniku Perunu, kar bi sicer moralo ustrezati Jupitru. Stiliziran cvet perunike je tudi pogost motiv v zgodovinskih grbih. Po legendi naj bi si jih za znamenje svojega kraljestva zbral francoski kralj Ludvik VII., ko jih je videl cveteti na nekem polju.

Vabljeni cvetov pa perunike nimajo zaradi nas, ljudi, temveč zaradi žuželk, ki jih oprašujejo. Presenečajo nas številni načini, s katerimi žužkocvetne rastline privabijo opraševalce. Nekatere privabijo z vabljivim vonjem žuželke v prave pasti, iz katerih lahko pridejo šele, ko cvet oprašijo. Pa niti sladkega nektarja jim ne nudijo v zahvalo. Posebno zanimiva so mačja ušesa, katerih cvetovi posnemajo muhe, čmrlje, čebele, ose, razen tega pa izločajo podobne dišave kot samice omenjenih žuželk. Obisk samčkov teh žuželk jim je zagotovljen. Drobceni cvetovi ivanjščic, kamilic, arnike, ... so za žuželke neopazni. Zato združijo svoje cvetove v koške, tako da so vsi skupaj videti kot en cvet. Pri perunikah pa je ravno obratno. En sam cvet nam deluje kot socvetje. Tako ta lep someren cvet s tremi notranjimi pokončnimi in tremi zunanji povešenimi lističi privablja žuželke k sebi z vseh strani.

Vrnimo se na Malo goro. Razen ilirske nas tu čakata še **travnolistna perunika** (*Iris graminea*) in **sibirska oziroma kojniška perunika** (*Iris sibirica* subsp. *erirrhiza*). Travnolistna perunika raste na globokih, vlažnejših tleh in je že znanilka zaraščanja kraških pašnikov in travnikov. Od drugih naših perunik se loči tudi po tem, da ima cvetove »skrite« med listi oziroma pod njimi. Kojniška perunika je precej višja od obeh njenih sorodnic. Je endemična in spada med ranljive vrste. Ranljive vrste so sestavni del biotopov, katerih ekološko ravnotežje je občutljivo že na manjše človekove vplive. Z neprimernim poseganjem v biotop lahko posredno uničimo te rastline.

Naj vam navedem, kaj mi o sibirski oziroma kojniški peruniki piše dr. Tone Wraber: »Ta perunika je seveda *Iris sibirica*. Do sem z določitvijo ni težav, problematična pa je podvrsta, v kolikor je njeno razlikovanje sploh utemeljeno. Sibirska perunika je največkrat rastlina vlažnih ali kar močvirnih travnikov. Pred malo več kot 100 leti je botanik Pospichal s Kojnika v Čičariji opisal vrsto *I. erirrhiza* in kot znake, po katerih naj bi se razlikovala od sibirske, navedel nekaj ne ravno jasnih lastnosti, a tudi rastišče, ki je suho. V letih po 2. svetovni vojni je bila na suhih rastiščih takšna perunika najdena tudi drugod po kraških gorah, npr. na Nanosu, predgorju Sneznika in še kje. Letos v juniju sem jo videl tudi na Čavnu (na pobočju med Zavetiščem Antona Bavčerja in Malo goro). V 3. izdaji Male flore Slovenije sem populacijo s suhih rastišč na kraških gorah kot podvrsto (subsp. *erirrhiza*) podredil vrsti *Iris sibirica*, zavedajoč se, da bo treba natančne raziskave o upravičenosti te podvrste šele narediti.«

Torej – pot pod noge. Obisk Male gore je vsakič znova pravo doživetje. Ne le vsak letni čas, ne le vsak mesec, celo vsak teden nam postreže z novo podobo, novo barvno paleto redkega in pestrega rastja.

Travnolistna perunika (foto Elvica Velikonja)

STOJI UČILNA ZIDANA

aldo černigoj

Je dejal učitelj, da bo tu, na Gori, med njimi le kakšno leto, dve. Pa je zdaj tlogr že toliko let; da je že pravi Gorjan.

Prej ko je prišel na Goro, je bil učil nekje dol na Goriškem, v Rihenberku ali kje. In tandl je, kot je sam pravil, drugaval s prav učenimi glavami, še celo s samim goriškim slavčkom Šimnom Gregorčičem. Zato pa blezi ni res, kar so dejali eni, ančiš da je prišel gor kot za kazen. Da je bil dol na Deželi, v Križu ali kje, enega gumpca naviznga tako na moč pocukal za uho in mu ga še zavil, da bi mu ga skor odpral. Pa da so ga, stariši tega nepridiprava, meldali pri sodnikih v Ajdovščini. In da so za kronce od multe, ki jo je odštel učitelj, kupili osla; in mu dali ime – Munde – učiteljevo ime, tedaj! Pa da so bili kričali potlej na tega osla, ko so ga prav zanoliš vpregli v kareto in vozarili tam okol šole, *biiijo, Muunnndee! Uooga Mundeee!* In takšno. Tako da mu ni bilo več zdržati tandl. Seveda pa so to zagvisno vse ukop samo grde besede prav naviznih ljudi; in to onih dol, njegovih Ipavcev.

Pa saj lahko vsakdo vidi, da možak, ta nehn učitelj, ni kakšen robavs; pa tudi ne prazne glave. Prav daleč od tega! To je bilo očito že kdaj, pred leti, že koj prve dni; ko so bili otvorili šolo. Kako se ti je znal obnašati med tistimi visokimi glavami, ki so prišle gor za to priložnost! Najprej je, so lahko vsi to prav dobro videli, med vsemi tistimi govorancami, kakor da malo coptal na mestu; ko da se mu vse ukop prav nič ne dopade. Še posebno ko je bil zbrane nagovoril

odposlanik Deželnega odbora, prav rejen možak z velikimi moštafami in z debelimi zlatimi ketncami prek lajbka. In je komaj potlej povedal, zakaj da se je tako ponašal: Oni presvitli gospod, da je govoril, kot bi bil dal Dunaj za to šolo pol cesarsko kraljeve zakladnice. Pa saj tudi Gorjani plačavajo davke! In tudi: saj ni bila naredila mamka Avstrija nove šole samo na Gori! Po vsej deželi jih je. In to že kdaj pred letom 1884. Je pa res, da dolska šola ni bila med zadnjimi v goriškem okrožju. Še so takrat bile vasi, in to večje in, po njihovem, bolj imenitne od Dola, ki

Foto Primož Breclj

še niso imele šole. Seveda: da nista Gorjana Velikonja in Krapež strgala kar nekaj čizmov dol po rebri, in obrisala toliko kljuk tandl na glavarstvu in okrožnem šolskem svetu, je še dolgo ne bi bilo. Niso oni gor na Dunaju kar ponujali Gorjanom, *nate, tu imaste kronce, sezidajte si šolo!* Kje pa!

Da je nehn učitelj res glavca na mestu, so lahko videli že brž po koncu vseh tistih govoranc in slavaspevov. Ko so se bili, vsa ta gospoda in tudi nekaj bolj veljavnih Gorjanov, ustavili v gostilni pri Jozlju. In je učitelj govoril z vsemi tistimi možaki, ko da je eden od njih. Še posebno z odposlanikom iz Gorice. Prav z njim, ja! Kaj bi kuhal zamero zastran tistih napihnjenih besed. In ta možak, ta odposlanik, ti jih je imel kaj v glavi! Zanimal da se je bil za zgodovino Gore in teh krajev vobče; in za prirodopis. Še narbel pa seveda za jago. Če bi bil cajt, da je dejal, bi stopila ukop kogr za Golake. In pogledala takole od blizu kakšnega gamsa. In takšno, da sta se pomenavala. Vsi so pač glih, ti gospodje!

Da ni kar tako, ta gorjanski učitelj, se je prav lepo videlo tudi, ko so bili prišli na Goro prav imenitni gospodje s samega Dunaja in iz Prage; več njih, neki strašansko učene glave. In je vsakdo lahko videl, da so dojdli ti učeni možaki gor, ker jih je dal poklicati učitelj. Da pa lahko drugavaš, se meniš s takšnimi gospodi, že moraš imeti nekaj v glavi. Pa so bili kopali in grebli z enimi mičkanimi krampčki gor po Modrasucu. In iskali ene kamne ali kaj; šoder, buhnasvarji! Ko da ga nimajo zadosti kar tam na Dunaju ali vsaj v kakšnih hribih

tam zraven! In so potlej, ko so bili pregledali od blizu teve kamne, dejali, da je bil kadi, pred še in še milijoni let ves ta svet, tudi sam Čaven in Modrasuc, pod morjem. Buhpomagi! Kaj takšnega!

In so bili ti gospodje pustili tudi na šoli nekaj tega šodra - takšne in drugačne kamne: ene s prav belimi zrnci noter, rdečkastimi, bolj rusimi in blesketajočmi se; pa ene kot z enimi polži in drugimi lupinami vseh sort morskih beštij izpred dosti milijonov let, kot so dejali oni. Enim Gorjanom je učitelj to tudi pokazal. In je bilo gor v tisti kamri toliko vsega in je tudi tako čudno dišalo, da si še dihati niso upali. Zakaj niso bili tam migu samo vse sorte kamni, pač pa tudi našopani ptiči, kune, lisica, jazbec in druge takšne zverine. Krepanine, na kratko, bi lahko dejali. Kaj vse! Kaj vse!

Pa ti je bil pripeljal na Goro tudi ljudi iz Ljubljane. Enkrat celo samega Hribarja, ljubljanskega župana. In zmerom, ko je imel teve gospode, so ga bili lahko videli, kako je korakal z njimi kje po cesti proti gozdnemu upraviteljstvu: v kvedravcih in rorih; v temno zelenih pumparcih in jopi z lovskimi knofi; in s klobukom z velikom federpušem ali pa gamspuortom za trakom. Ko da se je prav hotel dati videti takšen v kompaniji s temi visokimi glavami. Če bi ga človek prav ne poznal, bi si še res tako mislil. In koliko koristi ima Gora od tega, če jo posetijo tako imenitni gospodje! Se o njej sliši daleč okoli; se tudi o njej piše. Še sam učitelj pošlje kakšno pisanje v ta ali oni časnik. Res prav za pohvalit!

Pa ne samo to. Kaj vse ti še dela ta učitelj! Da se ga čuti po celem Dolu! Še posebno je neutrujen v gospodarskem svetu. In vse kar se tam domenijo, on lepo zapiše. No, seveda tudi reče, kako in kaj bi bilo najboljšo. Pa stopi potlej dol na glavarstvo; ko pa zna stvar prav povedati, jo postaviti na pravo mesto.

Pa je bil prinesel, prav ali narobe, na Goro in bojda tudi prvi v vse slovenske dežele snežke. Seveda mu naraj to najnkr ni bilo težko. Ko ti pa možak bere vse sorte cajtnge, še posebno nemške! Kjer vse takšne reči piše črno na belem. In so se mu najprej vsi smejali. *Se se člouk u teh letih le na muore valet tam uokul šule po snegi, se rezljat ku kašni muli!* In takšno. A je bila potlej od tega tudi kakšna korist. Saj je Porobanuski učil rezljati celo vojake gor na Dunaju!

Tudi je bil spravil na Goro druge stvari. Denimo sadne dreve. Kakšen vrt ti je naredil ob šoli! Jabolke bobouce, hruške tepke, pa cimbure, češnje in še drugo. Več reči je proval. In je učil mule: *Takole se naredi sadilna jama; tako se drevesce pognoji; takole obreže*. Pa so potlej naredili fantinci tako tudi doma in je bilo kmalu domačega sadja.

Tudi okoli kaminov so se bili dosti dajali. Ne da Gorjani še nikoli niso slišali zanje, to ne. Saj so delali v unajnem svetu in so jih tam lahko videli. Eni so zidali dol po Dolini in so jih tedaj tudi znali narediti. A na Gori je vse kaj drugega kot dol. V teh majhnih hišah, ko je vse leseno; pa pozimi zadaj založeno z listjem, zgoraj pa zabasano s senom. Da se ti še kaj zapali! Pa je kakšna rešitev, ni hudir! Je, sezidati kamin bolj proč od hiše in speljati do njega dim skoz obzidan ror! Pa še zmerom ni bilo gotovo, kako bo. Malo korajže, možaki! Srčnosti! In učitelj jim je bil kar naprej prigovarjal. Da so nazadnje eni le sezidali teve kamine! In potlej zmerom več in več njih. Tako da si danes ne moreš več misliti na Gori hiše brez kamina.

Zastran lova pa, kot se je videlo, vsaj od začetka ni vedel, kako in kaj bi. Na enem kraju je bil bojda dejal, da so Gorjani sami raubšicarji. In so bili zastran tega eni prav jezni nanj. Pa je zagvišno tudi sam kmalu videl, da ni tako. In tudi, da to navsezadnje ni njegova skrb. Naj za to poskrbi oblast! Žandar pride na Goro enkrat na mesec. On naj to spravi v red!

Tudi drugače ti je, učitelj, res pravi možak; da se ga moraš bati, a se mu hkrati tudi priklanjati.

V šoli, v učilni pa je seveda prav strog. In ni jih malo, ki se tresejo pred njim: Ko udari s palico po mizi pred tablo; ko z njo tudi koga po iztegnjeni roki; pa ga pošlje pred vrata ali posadi v oslovsko klop; ali mu stri klečati v kotu na prav ostrem pesku s Podškolča! In vse takšne reči. No, bo že naraj tako prav. Kako pa naj drugače užene trdobočneže! Še zmerom so jim s šibo iztepali trmo iz tigič. Strog, seveda, kakopak! A spet naraj ni res, da je bil enkrat svojega sina za kazen privezal k jabolki na vrtu, tudi drugim za zgled, kako je treba držati mule. To si je eden, ki ga ne mara, pač izmislil.

Ko stoji v učilni za svojo mizo in dene palico ob debelo bukvo, lahko sliši prav zadržavano dihanje teh njegovih malih braur; tako je vse tiho. In ko da jih ima vse na dlani pred sabo; v pesti. Ko da bi jih lahko stisnil; kot surovo ilovico. In je tudi že bil rekel temu in onemu možaku, *iz te mularije moram nekaj narediti! jo zgnesti!*

Kar pogledi jih, te razkocane buče: ene bolj črnkaste, največ kostanjeve, pa tudi prav svetle, skor rumenkaste. Ni se vse to še zlilo v eno podobo - ne na zunaj, ne na znotraj. So pa ti Gorjani vselih malo drugačni kot Ipavci. Ker je bilo, že rodove nazaj, tu gor vse drugače kot dol po Dolini. Prišli so seveda iz vseh koncev: od Stomažev, s Križa, tevi prav prvi, še od grofa gor poslani; pa z one, rovtarske strani! Celó s Kranjskega sem. Seveda to ni slabo; če se meša kri! Kaj je bil dejal gor na Dunaju profesor Šmidt? Da je dunajsko ljudstvo iz vseh koncev cesarstva; in da bo, ko se vse to zlije skupaj, prava žerjavica. Seveda iz Gorjanov ne bo takšnih iskric - toliko pa že ne! Zakaj najbrž res niso tako pametni, kot mislijo sami o sebi, da so. Gotovo pa niso tako za luno, kot pravijo o njih Ipavci.

In ko so bili prišli gor, je bilo še vse prazno, da je bil lahko vsak na svojem; daleč eden od drugega. Pa so razsejali svoje bajtice po celi Gori, kakor bi jih razmetala burja. Zato je tudi od znotraj, kako bi dejal, vsak tako drugačen. A zagotovo pa lahko reče nekaj, in svojim dol v Dolini lahko zdaj to tudi pove: niso žleht, Gorjani, in nikoli ti ne skočijo v hrbet. Ko je šel gor, so mu dejali, *le beži guor, le beži! Bomo gliedli, kaku boš frčju duol čez Uorlouco; pro hmali, pro hmali! Kaku boš lietju po ljufti jn mahu z rokami, jn cabu z nogami!* Pa so se ušтели! Se bojo lahko zveličali, prej ko bojo videli kaj takšnega. Niso ga vrgli dol čez. Še je tu gor! In vse kar znajo, ti Gorjani, jih je navadil on. Duhoven tam na Otlíci se je bil že pred njim nekaj martral z enimi. Vsa čast mu. A jim v tistih nekaj sobotnih popoldnevih ni mogel vcepiti v buče ne vem kakšne učenosti. Pa tudi, duhoven ni učitelj; ni zadosti strog. Če je bil tu in tam koga uščipnil v lice ali pa ga s palico po roki, s tem še ni naredil reda. Pa tudi kaj bi, ko pa k temu poduku ni bilo prav za mus treba hoditi; prav po ukazu od oblasti. Če je koga malo privil, ga pač drugikrat ni bilo več kje. No, jih je pa le ene navadil brati. Vsaj toliko, da lahko vzamejo v roke mašne bukvice. A zdaj je pa druga pesem!

In prav njemu, učitelju, je bilo zapisano, da jih mora učiti; ne, jih gnesti v nekaj drugega, jih otesati, speglati! Zaslužil bi si seveda kaj boljšega, kot je Gora. Že gor na Dunaju je kazal vse kaj drugega, kot da bo samo nadučitelj. In mu je bil enkrat rekel njegov profesor, *vi boste še deželni šolski nadzorni!* A je ratalo drugače. Pa kaj ni tudi sam hotel ostati tu gor? Saj bi lahko šel v vseh teh letih kar nekajkrat proč. Tudi prav resno ponudbo je imel dol z glavarstva. Ja, res je sam hotel ostati v tem *planinskem rajú*, kot bi dejal Gregorčič; tudi če o tem ni govoril z nobenim. Zakaj zmerom je vedel: tudi na tej Gori se bo dalo kaj narediti. Dosti! Morebiti še več kot kje drugje. Ko delaš vse od začetka, iz nič, je res težko. A potlej se pa vidi tvoje delo! Vse, kar je narejeno, je tvoje in od nobenega drugega! In se bo to poznalo še rodove naprej. Seme, ki ga useješ, vzklíje, požene kvišku, se kar naprej razrašča, širi, poganja zmerom bolj globoko. Bojo že potuhtali, kaj je on tu gor zasejal, pa magari čez sto let! A bojo!

Toľiko misli se mu prav danes, to jutro, gnete po glavi; preteka ena drugo, da jih niti ne more loviti! Pa bo že! Bo že!

Jože Mejiški ne bi prav za gotovo vedel, če hodi v šolo rad ali ne; če se učitelja boji ali ne. Zdaj, v petem, že dvanajstleten, po toľikih letih v šoli bi pa že lahko vedel. Tudi se je prav zdaj začelo nekaj lomiti. Tata Drec ga vlačí zmerom s sabo; kar durh naprej da bi bil z njim: v meji ali na senožeti, na njivi ali v štali. Pa zavoljo tega dostikrat zamudi šolo. In prav nič ne zda, če ga učitelj zbada, ančíš, *ti mali Drec, zakaj ti si prav pomanjšan očanc, kolikor se tvoj stari vobče da videti, seveda, v šolo pa le moraš hoditi, prmejdunaj!* Očanc ti pa na to ne reče ne tako ne tako. A ga še in še spet vzame s sabo v mejo ali drugam. *Še dobro, da si tako odprte glave! In, da vse tako hitro zapopadeš,* mu še reče učitelj. Mu pa včasih doma kaj pove tudi Janko, ki gre vsak dan v šolo. Zakaj tretji, četrti in peti razred so vsi skupaj; magari, se zastopi, vsak v enem delu učilne. Tudi Janko vse dobro zapopade, kar jemljejo naprej. A se zdi, da ne tako, kakor Jože. Da se včasih tudi zagleda skoz okno in potlej kakor da je drugod, v enem drugem svetu. Da bo moral učitelj, je dejal, ko bo tako nanoslo, prav govoriti z Drecam, še boljše z Barbaro.

Drugače pa je, se zdi, danes učitelj prav na volji. Kakor da jih gleda tam z odra izpred table, malo z visočine, s smehljajočimi in malo žmerekími očmi. Seveda reče na začetku poduka, *roke na klop!* in pogleda vsem po vrsti, če so čiste in če so nohti postríženi. In Podsmreškega tudi klefne s palico, *pojdi si jih umít ven v škař, bunka nemarna!* A ne mahne tako na moč kakor druge bote. In reče potlej, *roke na hrbet!* In hodi, malo upognjen, po učilni gor in dol. Pa reče, *Gorjani ste iz vseh vetrov. Burja pa vleče zmerom le s Kozjih sten dol. Kako tedaj? Kaj, Gorjančki?!*

Hip potlej pa obstane. Gorjani, Gorjančki! In on je na tej Gori že toliko let! In je tudi bolj sam. Saj se meni s tem in onim. Saj kdaj tudi posesti v gostilni. A je vseeno bolj sam... Že toliko let na tej Gori! In bo najbrž kar tu tudi umrl... Saj kot da mu grejo solze v oči! Hip potlej stopi k tabli, vzame palico in udari z njo po mizi? *Ma ke je gaspudi učitlni! Se smo usi pro tihu jn pridni!?*

In potlej de učitelj, *danes pa nič tablic na klop, nič krede v roke! Zakaj ne bomo pisali, ne računali. Pač pa bomo ponavljali pesmice, ki smo se jih učili letos. Zato pa sedite naglih kot smreke! In roke na hrbet, sem dejal! Tudi vi bagabunti tam zadi! Vsi, tretji, četrti in peti. Vsi jih morate znati; saj niste takšni trdeti! Denimo: "Ubežni kralj". Da vidimo? Da vidimo? Denimo ti, Jože! Ki toliko manjkaš pri poduku. Naj se izkaže, če imaš še kakšno rajdo v možganih.*

Seveda Jože nima rad, da ga sprašava. In še posebno zdaj, ko ga je že prej oštel. Pa res ni imel časa, da bi se navadil to pesem! Kaj mu jih bo dal po roki ali ga bo celo, bognedaj, poslal klečat na pesek? In res se mu zamežlja že koj od začetka. Pa mu prav nič ne pomaga, če mu Janko, široko razprtih oči in bled ko zid, z one strani učilne hoče prišepetavati. A se nad tem učitelj ne razjezi, tudi če vse prav dobro vidi. In reče, *pa naj bo! Pa naj ostane v družini. Kar ti povej to pesmico, Janko!. Lepo, s srcem, kot bi bil ti ta nesrečni kralj!*

Janko jo res zna; in jo pove:

Noč je temna, podkev jeklo poje.

Čuj, po gozdu kralj ubežni jaha.

*Zgubil žezlo, zgubil vojsko svojo,
skriva se kot zver po lesu plaha!*

...In tu malo postane, tudi če bi lahko celo povedal gladko. A ne bi bilo prav, zaradi Jožeta ne, ki je ni znal. In komaj po majhnem predahu jo lepo brez zatikanj zdrdra do konca. Vidi, da učitelj ni prav zadovoljen. Tako je tudi prav.

Imata srečo, da je danes poseben dan. *Dobro! Nekako naj bo! Nekako! In ti, Kopiški, ne moreš in ne moreš dati miru. Pa bi te moral poslati v oslovsko klop! In pri vaši hiši se bo gotovo enkrat reklo Pri oslu.*

Pa res, kaj mu je, učitelju! Jožeta bi moral kaznavati. In Kopiškega prav tako. Pa je danes res vse malo drugače. Ja! Zadnji dan poduka pred božičnimi prazniki. Pa tudi še to naraj ni vse. Kdo ve, kaj mu je!

No, zdaj pa še eno, res eno lepo. Vsi jo morate znati. "Stoji učilna zidana!" Pove naj jo, naj jo... Elizabeta! In to tako, kot ona zna. Da bo ob njej tega in onega nepridiprava, Školarskega, denimo, ki tako rad šari za ptički, malo stisnilo pri srcu! In Betka počasi vstane, se za hip zagleda v šefat, nakar pa:

Fran Levstik: Stoji učilna zidana.

Stoji učilna zidana,

pred njo je stara jablana.

Ta jablana je votel panj,

sinička znese gnezdo vanj!

... Res je lepa! In ko pride do tja,

...vsi dečki tvoji me črte,

povsod love, povsod pode,

Školarskemu, se prav vidi, poskakava grlo. Tako!

Saj jim je bil že včeraj povedal, da bojo šli po odmoru v cerkev. In upa, da niso pozabili, buče trde! In da so se tudi umili, bunke vnemarne! No, vidi, da so se malo počesali in se tudi lepše oblekli kot druge dneve. Prav, prav! Zakaj zdaj bojo šli k maši. *Lepo ukop; v vrsti kot so hiše v Trsti! Kot vojaki. Ajns, cvaj! In da mi v cerkvi kdo ne bi morebiti smrkal in si brisal nosa v rokav! Da bojo videli ljudje, tudi sam gospod župnik, da niste takšni telebani, kot najbrž vsi mislijo, da ste. In kot tudi prav zares ste, če se tako vzame! A se vsaj pokažite malo boljši! To, da zunaj prav brije z ostrim pršičem, za Gorjane res ne bi smelo biti vredno besed.* In že se gnetejo na vratih, da se prav zagozdijo med rožanci in se komaj zripsajo drug mimo drugega. A potlej, ko stopijo kje proti Bjuruci in jih na zbrisu kot malo osmоди prav pekoča burja, kot da lezejo vase. A spet ne, zakaj hodijo tudi kakor malo visoko, tiščoč tablice trdno pod pazgo, ozirajoč se naskrivoma okoli, *ke nas vidte, kaku griemo; pro ekserciramo!*

Naj jih le gledajo ljudje izza oken! Nobeden ne ve, kaj vse se v šoli učijo; kakšne učenosti nosijo v svojih glavah!

(Poglavje iz daljšega besedila *G o r a*)

»LE PRIDITE V BUDANJE K NAM, ZA VAS ODPRT JE HRAM.«*

»Zavriskaj veselo, zapojmo glasno,
želimo si zdravja, podajmo roko.

Bog nas ohrani še vrsto let,
na Kovku srečamo se spet.« (Milka Curk: Iz pesmi Na Kovku)

Budanje niso ne v Deželi (Vipavski dolini) in ne na Gori. Niso del Gore in hkrati so – saj, »ni gore brez doline in ne doline brez gore...« Lahko pa rečemo, da smo se Gorjani z Budanjci vedno dobro razumeli in skozi stoletja so se stkale mnoge vezi med posameznimi Gorjani (predvsem z vzhodnega dela Gore) in Budanjci; shojene so bile steze iz Budanj na Goro in nazaj – najbolj tista, ki prileze na Goro pod Jurjevo domačijo v Gozdu, odkoder se nad Deželo spuščajo zmajarji in jadralni padalci.

Prav je, da v časniku 'Gora' kdaj napišemo tudi kaj o dogajanju, ki ni neposredno povezano z Goro, vendar bi utegnili biti zanimivo tudi za Gorjane. Tak dogodek je zagotovo tudi izid pesniške zbirke *Budanjci taki smo* Milke Curk iz Budanj.

Milka Curk – osebno jo poznam le bežno, vendar se mi zdi, da jo dobro poznam. Njene pesmi so mi o njej povedale, da je gospa Milka prijazna, gostoljubna, družabna in da v njej domuje pesem. Preprosta, iskrena pesem, pesem o vsem, kar Milka doživlja in čuti. Karkoli doživi, izpove v pesmi; kamorkoli gre, že nastane pesem.

V 'Gori' ponatiskujemo tri pesmi iz omenjene zbirke, da si bodo naše bralke in bralci lahko sami ustvarili mnenje o njih... (F. Č.)

BUDANJE

Budanje so res lepe.
Kdor tega še ne ve,
naj pride k nam v Budanje,
iz prve roke zve.

Da dobri smo Budanjci,
da skupaj radi smo;
če štirje se zberemo,
si že zapojemo.

Za dobro voljo poskrbimo,
še v hramu se dobimo,
zavriskamo na glas,
da sliši se v sosednjo vas.

Kdor v Budanjah ni še bil,
ta dobrega vinca ni še pil.
Le pridite v Budanje k nam,
za vas odprt je hram.

VRNI SE

Tiho dež rosi,
večerni zvon se oglasi,
čutim, že prihaja mrak,
odpeljal je zadnji vlak.

Poslovil si se tudi ti,
a lučka moja še gori.
Čakam, čakam beli dan,
morda vrneš se nazaj.

Takrat ne bo več deževalo,
zopet sonce bo sijalo.
Zacvetel bo tudi maj,
spet bo kot tedaj.

MAJHNA LUČKA

Majhna lučka ti gori,
zate, ki na tem svetu si,
da temo bi razsvetlila,
meni in tebi moč delila.

Po ozki stezici stopaj naprej,
nazaj nič več ne glej.
S teboj je vedno, povsod,
kjer ti načrtana je pot.

Da v nevihti ne bi ugasnila,
na morju življenja svetila;
ti vodi nas v temi,
ta svet prepoln je laži.

*MILKA Curk: *Budanjci taki smo*; pesniška zbirka; samozaložba, Budanje, 2000

SINJI VRH IN UMETNIKI

Najbolj znani gostje Sinjega vrha so nedvomno umetniki, predvsem tisti, ki vihtijo v svojih rokah čopiče in na platna nanašajo različne kombinacije barv. Pridejo tudi takšni, ki se znajo zajesti v kamen, še bližje pa jim je les, nad katerega se spravijo tudi z motorko. Najprej sta po Sinjem vrhu šarili in se naravnim danostim in gorjanski kulturi dali zapeljati kar celi dve desetini umetnikov z vseh vetrov. Da je Slovenija kdaj pa kdaj odprta tudi za umetnost, se že nekaj časa trudi novogoriški umetnik Klavdij Tutta. Sinji vrh je odprtih vrat, tudi ko svoje likovne izlive sproščajo domačini, tudi tisti, ki jim je kruh zvabil trebuhe drugam. Hieronim že, šest let zapored gosti tudi likovnike, ki svoja na Gori nastala dela namenijo v dobrodelne namene. Letošnja zasedba ni bila od muh, največja zvezda pa je bil Mirsad Begić, letošnji Prešernov nagrajenec. Zbiralci umetnin so tokrat pohiteli in za ugodne cene pokupili njihove stvaritve. Seveda ne vseh, dovolj jih je ostalo še za prodajne razstave. V čast si štejemo, da je bil med povabljeni tudi fotograf **Primož Brecelj**, ki je poleg tega zapisa slikovno opremil že kar nekaj strani v našem časopisu.

Osrednja figura kolonije, Mirsad Begić, si je v spremstvu Jožice Medle in Toneta Seiferta podal na rob – tam so razgledi, tam so barve, tam je zrak...

Kolumbija Germana ni izdelal redek zrak oziroma višina Sinjega vrha – usodnejše so bile blagodatni Dežele.

Umetnikom ni bilo treba preganjati osamelosti. Med drugim jih je obiskala mlada otliška družčina. Odigrani šali sta se nasmehnila tudi častna gosta – ravnatelj škofijske Karitas Matej Kobal, poznan tudi kot otliški župnik, in župan občine Ajdovščina Marjan Poljšak (škof Bizjak se je zadrževal v ozadju).

Dejavnost društva GORA je bila tudi v tem trimesečju zelo pestra. Društveni večer s kresom je minil ob dobrem razpoloženju povabljenih. Naš član Miran Stanovnik je v Tiho dolino prišel kar na motorju in vsem pokazal, kaj zmore. Vožnja po skakalnici navzdol je bila zanj mala malica, tako da si je nekaj več užitek privoščil ob skakanju navzgor čez grubljo. Zlobneži so dejali, da Miran skoči navzgor toliko, kot nekateri s smučmi po skakalnici navzdol!

Puščavski lisjak in njegov motor sta bila seveda v središču zanimanja domače mladeži!
(foto E. Pelicon)

Kako enostavno vse skupaj izgleda, če je pravi mož za to!
(foto E. Pelicon)

Razne turistične prireditve usihajo kot po tekočem traku – država postavlja vse zahtevnejše pogoje in dobička je, glede na vloženo delo, bolj malo. Zato sta odpadli Colska nedelja in Vipavska trgatev. Društvo Gora pa se je tudi tokrat izkazalo z brezhibno organizacijo prireditve. Tradicija, dober glas in lepo vreme so na Rupo privabili tisoč ljudi od vsepovsod, domačinom, Ajdovcem in Goričanom se je letos pridružilo veliko obiskovalcev tudi z Idrijskega in Krasa. Vse se je odvijalo hitro, na zadovoljstvo gostov in gostiteljev. Karte so bile razprodane v rekordnem času, rekordno hitra pa je bila tudi krava. Dovolj tekmovalna, pa tudi zabavna sta bila še met blanje in kravji pikado. Ansambel Nanos je poskrbel, da je plesišče še za spoznanje bolj gladko kot prej.

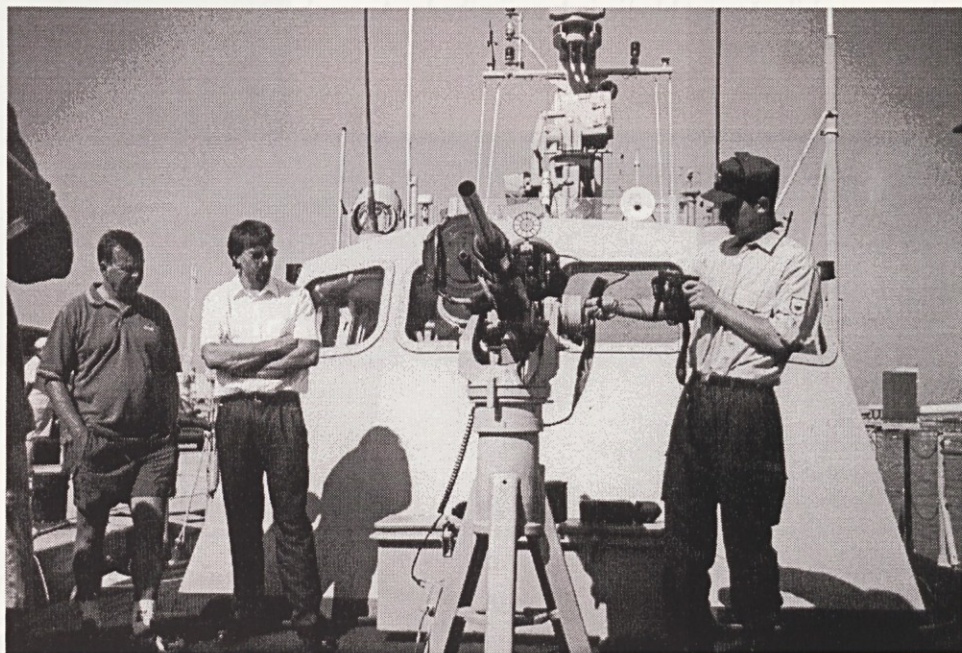
Drugo leto sva medve na vrsti za kravjo ruleto.
(foto Primož Breclj)

Napori članov društva in drugih, ki pomagajo pri ruleti, so tradicionalno poplačani z izletom na morje. Prvi, izobraževalni del izleta na slovensko morje je potekal pri pripadnikih Slovenske vojske v Ankaranu, kjer domuje 430. mornariški divizion. Gorjani so si ogledali vojašnico, opremo, oborožitev in se povzpeli na

*Vojašnica Slovenski pomorščaki v Ankaranu
(foto E. Velikonja)*

vojaško patroljno ladjo. Najbolj jih je zanimala oprema za vodne dejavnosti, tista, ki jo uporabljajo potapljači diverzanti ali protiminski potapljači. S patroljne ladje so se kasneje preselili na ribiško, od koder so ob polnih želodčkah opazovali še letalski miting tam pri sosedih nad Miramarom.

*Ké boš ti s kanončkam delu, ké, ké, ké?
(foto E. Velikonja)*

Kljub dopustom je društvo izpeljalo drugi kolesarski izlet po poti prve smučarske tekme v Srednji Evropi. Pedala so vrteli predvsem mlajši člani, na čelu s predsednikom društva.

Foto E. Velikonja

Letošnji, drugi pohod prijateljev partizanske bolnišnice Pavle (članstvo v njem ima tudi društvo Gora) je bil zadnjo avgustovsko soboto dobro zapolnjen. Do Hudega polja, kjer je bila prva slovesnost, so z Rupe brez težav prikorakali naši pohodniki in tudi za popoldansko osrednjo proslavo na Vojskem je ostalo dovolj moči. Pohodniki so se na ta način priklonili človekoljubju borcev IX. korpusa. Kar 3000 borcev 30. in 31. divizije je sodelovalo v organizacijsko zahtevnem prenosu ranjencev iz partizanskih bolnišnic Franje in Pavle na Notranjsko. Kar 95 težkih ranjencev so avgusta 1944 zavezniška letala prepeljala v južno Italijo in marsikomu rešila življenje. Osrednja osebnost slovesnosti je bila tudi tokrat dr. Pavla Jerina Lah, ki je še vedno čila in zdrava kot iz rokava stresala številne podatke in spomine na tiste čase. V društvu smo nadvse veseli, da je sprejela vabilo in nam bo na Predmeji še to jesen podrobneje pripovedovala o vojnih doživetjih.

*Dr. Pavla Jerina Lah: se vidimo na Predmeji!
(foto E. Pelicon)*

FRUCTAL

v sodelovanju z naravo

MENJALNICA - TRAFIKA

Zvonka

BORZNO POSREDOVANJE

C2, AJDOVŠČINA, TEL.: (05) 169 077

- vedno ugodni tečaji tujih valut
- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov

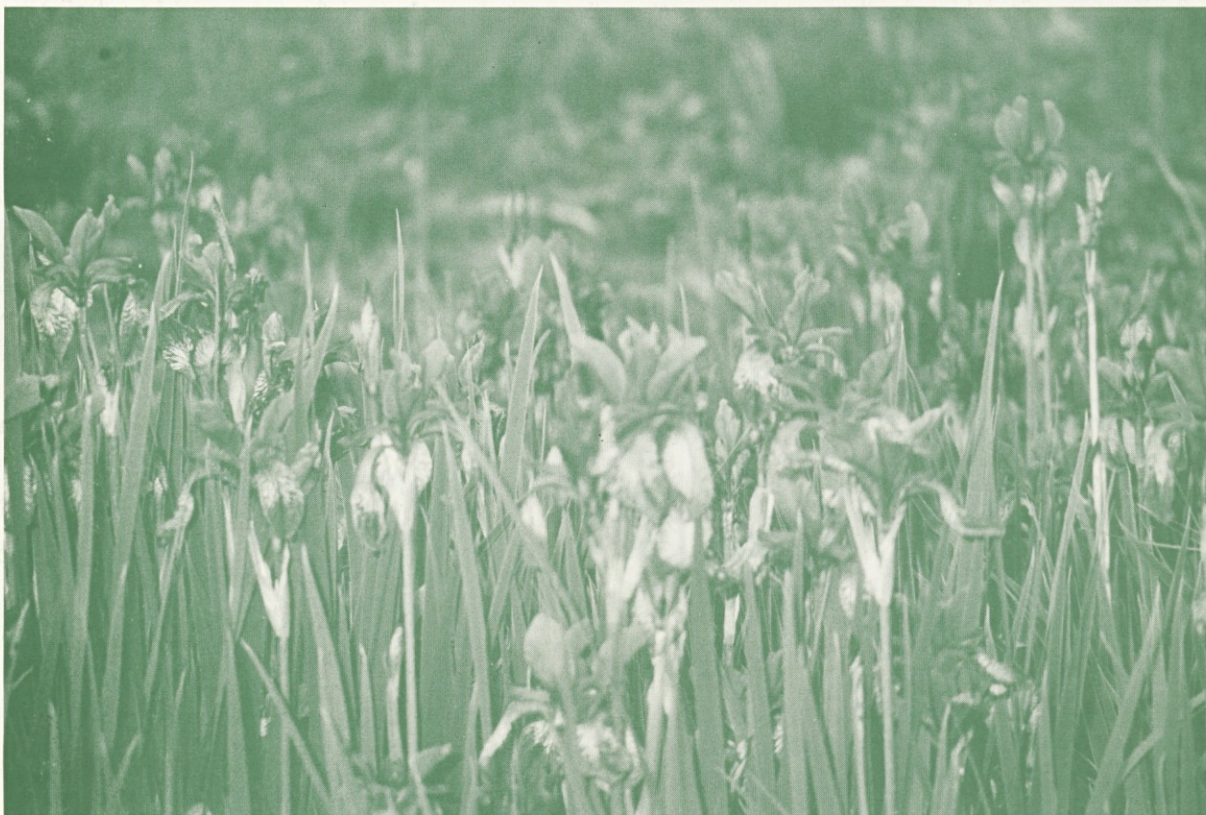
PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN VODNIK "POT PO DOLU GOR IN DOL"

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: (05) 36 49 616

Pri Bruni dobite časopis GORA in vodnik POT PO DOLU GOR IN DOL

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje
in varovanje naravne in kulturne dediščine Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina,
tel./fax: 05 3649 023.

Uredniški odbor:

Glavni in tehnični urednik: Edo Pelicon

Odgovorni urednik: Uroš Velikonja

Lektor: Franc Černigoj

Tisk: PG Sedmak Ajdovščina

Naklada 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva GORA: Silva Karim

Fotografija na prvi strani: Jože Lipušček

Fotografija na zadnji strani: Elvica Velikonja

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana